

**AUDRONĖ PITRĖNIENĖ,
švietimo ir mokslo ministrė**

**MOKINIŲ MOKYMO SI PASIEKIMŲ GERINIMO IR ATOTRŪKIO TARP MOKYKLŲ
MAŽINIMAS – ESMINĖ MOKSLO METŲ VEIKLA**

Gerbiamoji Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininke, gerbiamasis Ministrė Pirmininke, Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto Pirmininke, Seimo nariai, savivaldybių Vadovai, socialiniai partneriai, mielieji Tėveliai, Mokiniai ir Kolegos,

su artėjančia Rugsėjo 1-ąja sveikinu visus mus, besisukančius amžiname mokslo metų rate!

Šiandien vėl, kaip ir kasmet, švietimo konferencijoje tradiciškai kviečiu drauge apžvelgti kiekvieno iš mūsų laukiančius darbus.

Šios dienos susitikimą pavadiname „Pamokos kitaip“. Norėčiau, kad jo darbotvarkė būtų kaip diena mokykloje: atskirų pamokų metu mokytumėmės vieni iš kitų sprenddami svarbiausius klausimus, kartu darytume pertraukas, net ir judriąją.

Pagrindinis mūsų konferencijos tikslas – tiesinti užsibrėžtą kelią siekiant geresnių mokinių pasiekimų. Lygiai prieš metus kalbėjau, kad vyraujantys vidutiniai ar net žemesni mokinių pasiekimai kelia abejonių mūsų bendru darbu. Sutikome, kad norime geriau. Norėčiau, kad šią problemą toliau spręstume suvokdami ją kaip laikiną nesėkmę ilgame kelyje. Viskas mūsų rankose. Tikiu, kad tik tikėjimas ir optimizmas leis pasiekti užsibrėžtą tikslą.

Siekiant didelių tikslų, itin svarbu tinkamai jiems nusiteikti, laikytis susitarimų ir neapsimetinėjant juos įgyvendinti. Ypač svarbu, kad darbą dirbtų profesionalai, kūrybinę laisvę derinantys su atsakomybe už rezultatus. Norėčiau persakyti tarpukario Lietuvos prezidento Kazio Griniaus, kurio 150-ąsias gimimo metines šiemet švenčiam, mokytojams sakytus patarimus: *„Kovose paskendęs išbuvau per visą savo nors ir ilgą amžėlį. Galėčiau kaip išvadą paskelbt tėvams ir pedagogams tokį patarimą: mokykite vaikus kantrybės, kančias, nesmagumus, kovas pakelt, nes smagumų gyvenime yra labai maža.“* Linkiu visoms mokykloms augti kartu su savo mokiniais.

Norėčiau, kad švietime vis dažniau skambėtų žodžiai „mes“, „mūsų“, o vaikus visi vestume aukščiau savęs.

Ižanga

Būdama mokyklos vadove, Seimo nare, jaučiau mokinių, jų tėvų, mokytojų keliamus skaudulius. Buvau bepradedanti manyti, kad ministerija tolsta nuo švietimo bendruomenei rūpimų klausimų ir neadekvačiai reaguoja į problemas. Tapusi ministrė įsitikinau, kad padėtis gerokai komplikuotesnė:

- tarptautiniai ir nacionaliniai tyrimai atskleidžia akivaizdžias švietimo problemas ir teikia įtikinamų, moksliskai pagrįstų rekomendacijų, kaip tobulinti Lietuvos švietimą;
- mokytojai pagrįstai reikalauja sąlygų dirbti šiuolaikiškose ugdymo erdvėse, kokybiškų mokymo priemonių, aiškesnių susitarimų dėl ugdymo proceso ir galutinio rezultato;
- mokiniai nori įdomiai, linksmai ir prasmingai mokytis;
- tėvai nori, kad jų vaikai įgytų kokybišką išsilavinimą, mokyklose būtų saugūs ir laimingi;
- profsąjungos siekia didinti pedagogų atlyginimus;
- darbo rinka, pramonininkai, verslininkai reikalauja aukšto pasirengimo specialistų, nuo pirmos darbo minutės dirbančių profesionaliai;
- ministerijos darbuotojai nuoširdžiai nori sukurti lygiavertį Europos šalių kontekstui Lietuvos švietimą;

- žiniasklaida dažniau ir kartais pagrįstai pabrėžia švietimo nesėkmes.

Sutikite, suderinti visų interesų grupių lūkesčius yra tarsi dirbti Sizifo darbą: kiek beridensi akmenį į kalną, vis tiek jis nurieda pakalnėn. Ar tikrai švietimo būklė beviltiška? Ar tik Estijai, na, dar Vokietijai, Lenkijai pavyko padaryti reikšmingą šuolį? Ar Lietuvos švietimas, kaip kartais nuteikia kai kurios interesų grupės ar pavieniai žmonės, ritasi tik atgal?

Specialiai šiai temai išsamiau gvildinti parengėme šių metų nacionalinį pranešimą (raportą), atskleidžiantį mokinių pasiekimų būklę nacionaliniu mastu ir kiekvienoje savivaldybėje. Savivaldybių politikai ir švietimo administratoriai turės pagrindą nuodugniau pažvelgti į savivaldybes, sėkmingai sprendžiančias mokinių mokymosi problemas, rasti veiksmingų priemonių, kaip gerinti savo savivaldybės mokyklų kokybę.

Tęsdama pernykščio savo pranešimo idėją – gerinti mokinių pasiekimus ir mažinti mokyklų ir savivaldybių atotrūkį – apžvelgsiu, ką pavyko įgyvendinti per 2015–2016 m. m. ir ką būtina nuveikti šiais mokslo metais. Taip pat noriu palinkėti politinei partijai, atėjusiai po rinkimų į vieną iš svarbiausių valstybės sričių – švietimą – neišleisti iš akių mokinių pasiekimų gerinimo klausimų. Linkiu nuosekliai tęsti pradėtus darbus ar inicijuoti naujus, derančius su įgyvendintais; švietimo profesionalams – remtis duomenimis, mokslo išvadomis, įsiklausyti į visų interesų grupių balsus ir atkakliai dirbti modeliuojant ir įgyvendinant švietimo pertvarkas.

Turėtume labiau taikyti ministerijos, savivaldybių ir mokyklos administracijų veiklose teisėkūros priemones: turime sukurti tinkamus teisės aktus, atveriančius galimybes veiksmingai dirbti, skirstyti finansus – taip parodydami tikruosius mūsų prioritetus ir remiamas sritis ir be indoktrinacijos formuodami viešąją nuomonę, reiškiamą per mūsų komunikaciją su įvairiomis visuomenės grupėmis, naujovių sklaidos būdus. Tuo galime pasinaudoti būdami kūrybingi, ne vydamiesi, o inicijuodami naujoves:

- iš anksto numatydami ir apeidami kliūtis;
- teikdami kompensaciją (išlygindami skirtumus ten, kur žemas socialinis, kultūrinis, ekonominis kontekstas, didelis mokymosi ir sąlygų atotrūkis);
- taikydami intervenciją (ten, kur patys švietimo dalyviai nėra pajėgūs veikti ar dirbama neatsakingai, būtina įsikišti institucijai).

2015–2016 m. m. švietimo sėkmės

Per pastaruosius mokslo metus tikslingai padirbėta švietimo teisėkūros srityje. Baigti rengti ir patvirtinti svarbūs dokumentai, kurių nuostatos orientuos mokyklas gerinti švietimo kokybę, mokinių mokymąsi ir savijautą, mažinti mokyklų atotrūkį. Siekiau, kad rengiant dokumentus būtų įtrauktos įvairios interesų grupės, įsiklausyta į išsakytus argumentus. Atlikti reikšmingi, švietimo tvarumą užtikrinantys darbai: įstatymų pataisos, poįstatyminiai aktai, šalies ir tarptautinės ataskaitos, renginiai, konsultacijos, derybos.

Įstatymai: *naujos Švietimo įstatymo, Mokslo ir studijų įstatymo, Minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo redakcijos ir pataisos.*

Poįstatyminiai aktai: *daugybė Vyriausybės nutarimų, ministro įsakymais patvirtintų dokumentų: Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, Geros mokyklos koncepcija, Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodika, Lietuvių kalbos ir literatūros bendrosios pradinio ir pagrindinio ugdymo programos, Vaikų socializacijos centro veiklos modelio aprašas, Pilietinio ir tautinio ugdymo 2016–2020 metų tarpinstitucinis veiksmų planas, Kokybės kultūros plėtros veiksmų planas, Ikimokyklinio ugdymo įstaigų edukacinių erdvių modernizavimo rekomendacijos, Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokyklų / centrų ir vaikų socializacijos centrų veiklos kokybės gerinimo 2015–2017 m. tarpinstitucinis veiksmų planas, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 m. plėtros programa ir finansavimo metodika, Pedagogų rengimo, kvalifikacijos,*

veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo kaitos kryptys, Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo pakeitimai.

Šalies ir tarptautinės ataskaitos: speciali mokinių pasiekimų analizė (raportas), net 5 švietimo būklės raportai apie švietimo būklę nacionaliniu mastu ir šalyje, 21 aktualiausių švietimo problemų analizė, 5 švietimo statistikos leidiniai. Lietuva šiemet pirmą kartą pateikė duomenis EBPO švietimo apžvalgai „*Education at a Glance*“ (bus paskelbta rugsėjo 13 d.), sklandžiai įvykdyti EBPO PIAAC (paskelbti rezultatai birželio 28 d.), EBPO PISA (bus paskelbta gruodžio 6 d.), IEA TIMSS (bus paskelbta lapkričio 29 d.) tyrimai.

Atlikti reikšmingi darbai: pasirengta įvesti privalomą priešmokyklinį ugdymą, pradėtas daugiaplanis konsultacijų dėl pagrindinio ugdymo gerinimo projektas.

Finansavimo kryptys: parengtas ilgalaikės pedagogų atlyginimų kėlimo programos projektas. Tikimės sėkmingai užbaigti ŠMM ir profesinių sąjungų derybas dėl Lietuvos švietimo šakos kolektyvinės sutarties. Tęsiamas neformaliojo švietimo krepšelio finansavimas: neformaliojo vaikų švietimo projektų konkursui skirta 75 tūkst. eurų. Gerinant mokinių vežimą mokykliniu transportu 2016 m. nupirkti 82 geltonieji autobusai. Baigiamas statyti pagalbos centras vaikams, turintiems elgesio ir emocinių sutrikimų. Vaikų vasaros poilsiui skirta rekordinė suma – 1 mln. eurų. 25 proc. padidintos doktorantų stipendijos (iki 2020 m. skirta 22 mln. eurų). Paskelbtas neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų projektų konkursas. 2016 m. skirta daugiau kaip 0,5 mln. eurų mokytojų darbo vietoms kompiuterizuoti. Atnaujinti 209 švietimo įstaigų pastatai (tam iš Valstybės investicijų programos skirta per 27,6 mln. eurų), 11 švietimo įstaigų sporto aikštynų (švietimo įstaigų sporto aikštynų atnaujinimo programai įgyvendinti 2016 m. skirta 1,9 mln. eurų), valstybinių profesinio mokymo įstaigų mokinių bendrabučiams atnaujinti 2016 m. skirta 1 mln. eurų.

Patvirtinta tvarka, pagal kurią suteikiamas papildomas balas baigusiesiems profesinio mokymo technologijos mokslų studijų srities programas su pagyrimu ir stojantiems į tos pačios švietimo srities universitetinių studijų programas.

Ir tai toli gražu ne viskas, išvardijau svarbiausias kryptis. Pažvelkime nuodugniau.

2015–2016 m. m. sėkmingi švietimo darbai ir 2016–2017 m. m. sprendžiami klausimai

Mokinių mokymosi pasiekimų gerinimas – pagrindinė švietimo politikos kryptis

Pernai metiniame pranešime konferencijoje kėliau ypač aktualų Lietuvos švietimui mokinių pasiekimų klausimą. Nuosekliai keliu šį klausimą ir šįmet. Suprantama, per vienerius metus iš esmės pagerinti mokinių pasiekimus labai sunku, tačiau kryptingai dirbant poslinkis pažangos link turi būti. Kas, jei ne mokinių pasiekimai, švietimo kokybė, gali būti svarbiau švietimo sistemos darbuotojams? Mokyklų tinklas, renovacija, mokykliniai autobusai, mokymo priemonės, net pedagogų kvalifikacija – tik prielaidos, kontekstas gerinti mokinių pasiekimus, tačiau darbas turi būti sukoncentruotas į pamokos veiksmingumą, kokybę, orientuotą į kiekvieno mokinio mokymosi pažangą. Neatsitiktinai mokinių pasiekimai aptariami 2016 metų švietimo būklės analizėje (raporte), pateikiamas visų savivaldybių socialinis, ekonominis ir kultūrinis kontekstas, kiekvienai savivaldybei formuluojamos rekomendacijos, kaip toliau didinti mokinių mokymosi pažangą. Savivaldybėse ir valstybės lygmeniu būtina neišleisti iš akių šių veiklos krypčių:

- kiekvieno mokinio pažangos skatinimas;
- mokyklų atotrūkio mažinimas;
- žemų pasiekimų pašalinimas ir dėmesys aukštiesiems pasiekimams;

- mokinių saugumo, pamokų lankomumo ir gero mikroklimato mokykloje užtikrinimas;
- kryptingas vadovų ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimas;
- kompleksinė pagalba mokyklai, mokiniams ir jų tėvams.

Mokinių pasiekimams įtakos turi ir kitos veiklos: ugdymo proceso įvairinimas netradicinėmis veiklomis; šiuolaikinių edukacinių erdvių kūrimas ir naudojimas; mokymosi aplinkos ir ugdymo priemonių (ypač informacinių komunikacinių) atnaujinimas; gabių, gerai besimokančių vaikų ugdymo ir motyvavimo sistema; neformaliojo vaikų švietimo programų plėtra; tėvų įtraukimas į ugdymo procesą; vertingos praktikos paieškos.

Mokinių pasiekimams gerinti būtinas visų valdymo lygmenų susitelkimas ir nuoseklus darbas iki matomo rezultato.

Pasiekimai staiga negerėja, kaip staiga ir nekrenta. Tai, kad mokinių pasiekimai gerėja nepakankamai arba švietimo būklė stabilizavosi, manęs kaip ministrės, Seimo narės, netenkina. Matau, kad dalis nacionalinio lygmens, savivaldybių ir mokyklų veiklų prasmingos, duodančios tvarų rezultatą. Pedagogai nuoširdžiai ir sunkiai dirba, tačiau tai mokinių mokymąsi, ugdymo kokybę ir rezultatus menkai veikia. Atskirtis tarp mokyklų ir regionų didėja, vaikai atrenkami, atskiriami, formuojamos atskiros mokyklos ir mokykloje klasės, skirtos tik iš kaimo mokyklų surinktiems vaikams, arba klasės – turintiems gerą atmintį, vadinamiesiems gabiems vaikams. Atrodo, kad tai smulkmena. Tačiau, kai tai susiję asmeniškai su kuriuo nors iš mūsų, mūsų šeima, tada su šiuo faktu nenorime taikstyti, pradedame ieškoti teisybės, kreipiamės į žiniasklaidą, sukuriame neigiamą nuomonę apie visą švietimo sistemą. Ir taip nuvertiname visą mūsų triūsą.

Dažnas iš mūsų, nors ir nepritaria mokyklų reitingams, bet juose ieško savo savivaldybės mokyklų. Ministerija (kaip ir visi švietimo profesionalai) nepritaria mokyklų reitingavimui. Man, kaip ministrei, ypač skaudu, kad reitingų viršūnėse dažnai matome mokinių atranką atliekančias mokyklas ir tik joms nepelnytai priskiriame gerus mokinių pasiekimus. Ar to siekėme pradėdami švietimo reformą? Mokytojo gebėjimas dirbti su įvairių gabumų ir poreikių mokiniais – didysis šiandienos iššūkis. Į tai turi būti orientuota ir mokytojų kvalifikacija.

O kaip su vaikais iš socialinės atskirties, rizikos šeimų? Ar užtikriname jiems prieinamumą ir lygias galimybes, kaip įtvirtinta Lietuvos Respublikos dokumentuose? Ar visos atsakingos institucijos padarė viską, kad nebūtų mokinių atrankos, skirstymo, kad švietimas būtų vienodai prieinamas visiems ir nebūtų diskriminuojamas nė vienas Lietuvos vaikas, kad kiekvienam būtų padedama ugdytis kaip visaverčiam Lietuvos Respublikos piliečiui.

Pagirtina, kad kai kurios savivaldybės diegia tinkamus vadybos modelius. Pavyzdžiui, Kaune įgyvendinama duomenų analize ir įsivertinimu grįsta vadybos sistema, Biržų rajone – mokymosi pažangos skatinimo modelis, kurį taikant sumažėjo žemus pasiekimus turinčių mokinių, pagerėjo visų bendrojo ugdymo mokyklų mokymosi pasiekimai. Kauno rajone parengta kvalifikacinė programa „Pamokos kokybės vertinimo kompetencijos tobulinimas“, organizuojami pamokos kokybės vertinimo seminarai-praktikumai mokyklų direktorių pavaduotojams, ugdymo skyrių vedėjams ir dalykų mokytojų metodinių būrelių pirmininkams. Kretingos rajone įgyvendinamas gabių ir talentingų vaikų atpažinimo, ugdymo ir skatinimo modelis, Marijampolės savivaldybėje įvesta mokymosi pagalbos ir mokyklų konsultavimo sistema. Vilniaus rajone sukurto lyderystės modelio rezultatas – veikianti konsultacinė vadybinės ir pedagoginės tarpusavio pagalbos sistema. Ypač gražios praktikos pavyzdžių yra Šiaulių, Klaipėdos ir Panevėžio miestuose. Savo gerosiomis patirtimis galėsime pasidalyti prie stendų.

Ugdymo programos įgyvendinimas – orientacija į mokyklos veiklos pažangą

Turime sąžiningai informuoti visuomenę, ypač mokinius ir jų tėvus, apie savivaldybės mokyklas, jų kokybę, vykdomą veiklą ir rezultatus. Mokyklos ir savivaldybių administracijos gausina internetinius puslapius, tačiau vos daugiau nei pusė (56,5 proc.) Lietuvos bendrojo ugdymo

mokyklų 2015 m. skelbia apie mokyklos pažangą viešai. Galima būtų pasidžiaugti, kad *de jure* viršytas *Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos* 2017 m. rodiklis. Tačiau, pasvarstykite, ar gali iš mokesčių mokėtojų išlaikoma mokykla būti neaiški, ir tai, kas jos tiesioginės atsakomybės lauke – mokinių mokymosi kokybė, – slėpti? Objektyvią, duomenimis grįstą pažangą turime skelbti ne tik ŠVIS puslapyje, kuriuo bent kol kas labiausiai naudojasi profesionalai, analitikai, gerokai rečiau – tėvai, bet ir mokyklos interneto puslapyje. Tėvams, mokiniams informacija būtų prieinamesnė. Skatintina sekti pavyzdžiu tų mokyklų, kurios apie savo pažangą skelbia ir savo, ir savivaldybės interneto tinklalapyje.

Dauguma mokyklų, kuriose bent viena veiklos sritis mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo metu buvo įvertinta silpnai (išorinio vertinimo ataskaitų duomenimis, prasčiausiai įvertintos sritys buvo *ugdymas ir mokymasis, pasiekimai, pagalba mokiniui, mokyklos strateginis valdymas*, geriausiai – *mokyklos kultūra*), neaptarė šių aspektų ir nepriėmė sprendimų dėl mokytojų veiklos tobulinimo. Nors pamokose vyrauja vieno mokytojo veikla (per 80 proc. išorinio vertinimo metu stebėtų veiklų), dažniausiai buvo pasirinkta tobulinti veiklas, susijusias su mokiniams (*stiprinti mokymosi motyvaciją*) ir tėvais (*organizuoti pedagoginį švietimą*). Tobulintini mokyklos veiklos aspektai susiję su ugdymu(si) ir mokymu, taip pat pagalba mokiniams (ir tai kartojasi jau kelerius metus). Įdomu tai, kad iš kultūros srities mokyklos kaip stiprybės nurodo tradicijas, svetingumą, aplinkos jaukumą, o kaip silpnybes – santykius ir klasių mikroklimatą. Prašau savivaldybių švietimo vadovų atkreipti į tai dėmesį.

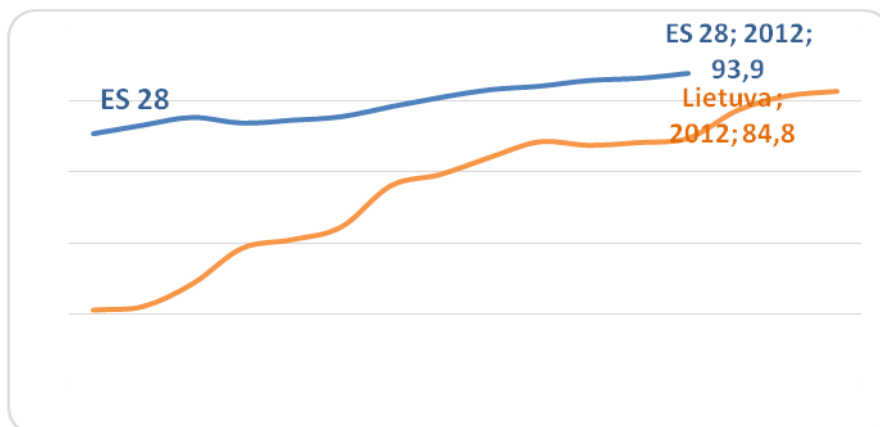
Mokyklos, formuodamos ugdymo turinį ir rengdamos ugdymo planus, remiasi standartizuotų testų, mokyklos veiklos įsivertinimo ir išorinio vertinimo rezultatais, tačiau pernelyg retai – nacionalinių ir tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatais. Dalis mokyklų vadovų pripažįsta, kad trūksta gebėjimų analizuoti duomenis ir, jais remiantis, priimti konkrečius sprendimus formuojant ugdymo turinį, planuojant veiklas ir pan. Akivaizdžiai matome: išleista milžiniška suma (70 mln. eurų) kvalifikacijai tobulinti, tačiau ši veikla stringa, yra eklektiška, neduodanti rezultato. Mokyklų vadovai pripažįsta, kad stokoja sisteminio planavimo, mokyklos veiklos pažangos stebėjimo, analitinių gebėjimų, praktinių žinių įgyvendinant išorinio vertinimo rekomendacijas. Kad sistema geriau veiktų, iš dalies buvo pertvarkyta NMVA ir UPC struktūra – dabar jų veikla labiau orientuota remiantis duomenimis rūpintis mokyklų veiklos tobulinimu. Su naujais padaliniais savivaldybės ir švietimo centrai turėtų ieškoti operatyvių ir veiksmingų bendradarbiavimo būdų, kad po metų matytųsi akivaizdi mokyklos pažanga, taptų profesionalėnis mokyklų vadovų darbas. Tačiau ir patys vadovai, ir švietimo centrai turi sustiprinti kompetencijas šiose srityse: naudotis duomenimis ir jais remiantis priimti sprendimus ir formuojant ugdymo turinį, ir planuojant pedagogų kvalifikacijos tobulinimą, ir įsigyjant reikiamas priemones.

Aptarsiu keletą aktualių, mokinių mokymosi kokybę gerinančių aspektų.

Mažinant skirtumus švietime labai svarbus visiems prieinamas ir kokybiškas **ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas**. Vaikai geriausiai ugdosi ir tobulėja tada, kaip teigia Levas Vygotskis, kai jiems teikiamos užduotys šiek tiek viršija jų ribas, kai vaikai daro tai, ką gali padaryti padedami kitų. Ir vertėtų nepamiršti, kad svarbiausia – šio amžiaus vaikus ugdyti žaidžiant.

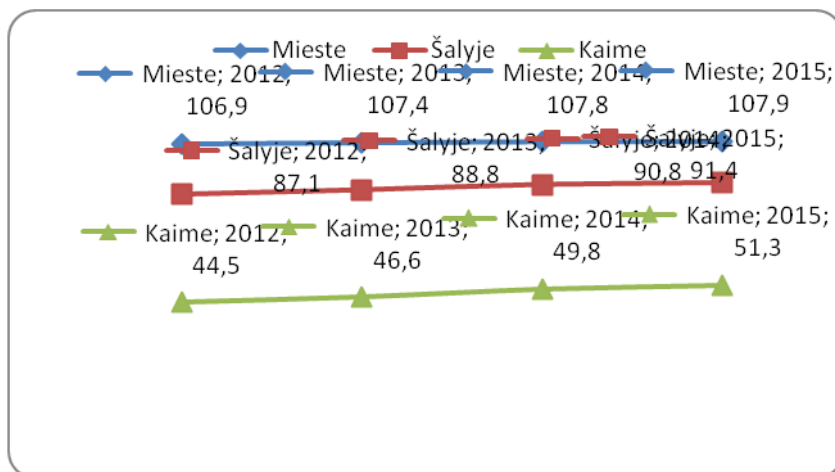
2015–2016 m. m. ikimokyklinėse įstaigose buvo ugdoma 115,6 tūkst. 4–6 metų. Pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas nėra ugdoma apie 8,6 proc. šalies vaikų. Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. įteisintas privalomas priešmokyklinis ugdymas, todėl į priešmokyklinio ugdymo grupes turėtų ateiti ugdytis apie 30 tūkst. 680 šešiamečių. Duomenys rodo, kad vaikų, galinčių ugdytis pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas, palyginti su 2012 m. duomenimis, padaugėjo 6,6 proc. 18 savivaldybių puikiai išsprendė priešmokyklinio ugdymo prieinamumą dar praėjusiais mokslo metais. Tikiuosi, kad per vasarą ir kitos savivaldybės pasirengė ugdyti šešiamečius.

1 pav.

Duomenų šaltiniai: Eurostat, LSD

2 pav.

Duomenų šaltiniai: LSD, ŠVIS

Apmaudu, bet neužtikriname visiems vaikams kokybiško, vienodai prieinamo ikimokyklinio ugdymo, ypač – vaikams iš socialiai nesaugios aplinkos ir vaikams, kurių šeimos nepajėgios finansuoti ikimokyklinio ugdymo. Labai svarbu, kad į institucinį ikimokyklinį ugdymą būtų įtraukti visi, ypač iš probleminių šeimų, atokių vietovių, socialinę atskirtį patiriantys vaikai. Tyrimų duomenys rodo, kad neugdytas instituciniame švietime vaikas net pagrindinėje mokykloje atsilieka beveik vieneriais mokslo metais nuo vaiko, kuris gavo ankstyvąjį institucinį ugdymą. Suprantame, kad tai mūsų ateities ir šalies gerovės klausimas, todėl prašau savivaldybių vadovų nuoširdžiai pasirūpinti kiekvienu savivaldybės vaiku.

Ministerija taip pat pasirengusi padėti savivaldybėms spręsti jų kompetencijos klausimą. Skyrėme beveik 17 mln. eurų atnaujinti ne mažiau kaip 30 ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas vykdančioms įstaigoms. Dalis šešiamečių mokyklas galės pasiekti geltonaisiais autobusais – 2016 m. ministerija specialiai priešmokyklinio amžiaus vaikams nupirko 14 geltonųjų autobusų. Ministerija kartu su Nacionaline mokyklų vertinimo agentūra sukurs įstaigų, vykdančių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, išorinio vertinimo sistemą. Tai turėtų padėti kryptingai gerinti ugdymo kokybę.

Manychiau, kad priešmokykliniam ugdymui įvesti pasiruošta – tam turėjome laiko. Tikiuosi, kad kokybiškas priešmokyklinis ugdymas padės sėkmingai pasirengti mokyklai, nes tyrimai rodo, kad nuo to, ar vaikui buvo sėkminga mokyklos lankymo pradžia, labai priklauso ir tai, kaip jam seksis mokytis.

Dėkoju savivaldybėms, išsprendusioms pasirengimo šešiamečių ugdymui klausimus, ir tikiu, kad ugdymas jūsų savivaldybės įstaigose bus kokybiškas.

Ugdymo proceso tobulinimas ir mokymosi sąlygų gerinimas. Pernai metiniame pranešime kreipiausi į savivaldybių švietimo padalinius, mokyklas, prašydama atidžiai išanalizuoti nacionalinių ir tarptautinių tyrimų ataskaitas ir priimti sprendimus dėl konkrečių mokyklų ir savivaldybių veiklos mokinių pasiekimams gerinti, mokyklų atotrūkiui mažinti. Ekspertų rekomendacijos neturi likti popieriuje – nesvarbu, kurioje savivaldybės mokykloje mokosi mokinys, jis privalo gauti kokybišką ugdymą ir mokymosi pagalbą. Esu įsitikinusi, kad nėra normalu, kai toje pačioje savivaldybėje kokybiniai mokyklų skirtumai siekia kelis kartus. Savivaldybės užduotis ir kasdienis rūpestis – pašalinti rizikos veiksnius, kurie sukelia ypač didelius skirtumus tarp mokyklų. Esame tikri, kad savivaldybės administracija, išanalizavusi informaciją apie mokyklos mokymo kokybę, turėtų operatyviai reaguoti ir priimti sprendimus dėl mokyklos vadovų darbo, pagalbos mokyklai. Pavyzdžiui, jeigu vaikas namuose neturi vietos ruošti pamokas, kartais net normalios lovos išsimiegoti, sudarykime jam sąlygas kuo ilgiau būti mokykloje, paruošti pamokas, dalyvauti neformaliajame švietime, pabendrauti ir pažaisiti su vaikais iš palankesnės socialinės, kultūrinės aplinkos.

Labai svarbu veiksmingai naudoti mokymosi laiką – pamoką. Mokymosi pasiekimų svarbi dedamoji – mokymosi motyvacija, kuri itin lemia pamokos sėkmę ir veiksmingumą. Ieškokime būdų sužadinti mokinių smalsumą. Pavyzdžiui, kad ir išmaniųjų telefonų, kurių dažnas mokinys nepaleidžia iš rankų, naudojimas pamokoje. Tai gali virsti puikia mokymosi priemone. Švietimo ir mokslo ministerija išleido plakatą „Mokykis ir mokyk kitaip“, iš kurio panaudojus taikomąją mobiliąją programėlę galima nuskenuoti mobilųjį barkodą (QR) ir atlikti užduotis telefonu. Skaitmeninių mokymosi priemonių jau turime pakankamai, bet jos naudojamos dar nepakankamai. Mokytojui į pagalbą Švietimo plėtotos centras parengė skaitmeninių priemonių katalogą, kuris bus periodiškai (kas tris mėnesius) atnaujinamas.

Jau pernai atkreipiau dėmesį į pamokos kaip pagrindinės veiklos mokykloje veiksmingumą. Kreipiausi į jus prašydama užtikrinti kokybišką pamokų pavadavimą, pamokų lankomumą, mokymosi pagalbos „čia ir dabar“ mokiniui suteikimą. Iš susitikimų su mokytojais, tėvais, mokiniais darau išvadą, kad pamokų pavadavimo klausimas sprendžiamas, bet dar iki galo neišspręstas. Duomenys rodo, kad mokiniui tenka nuo 30 iki 120 praleistų pamokų per metus. Ką tai reiškia? Tai vienerių ar net pusantrų mokslo metų vieno mokomojo dalyko išbraukimas iš vaiko mokymosi. Paliekamos didelės mokinio žinių spragos, kurios kartais nemaloniai nustebina tėvus ir net mokytojus, taip pat nulemia egzamino rezultatus. Tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad pamokų praleidinėjimas ar vėlavimas į jas esmingai pablogina mokinio rezultatus (pavyzdžiui, bent penkis kartus pamokas be pateisinamos priežasties praleidęs mokinys atsilieka vienerius ar net pora metų). Man nesuprantama, kodėl, kaip rodo tyrimų duomenys, Lietuvos mokyklų vadovai mano, kad pamokų praleidinėjimas ar vėlavimas į pamokas nėra problema. Pamokų lankomumas Europos Sąjungos šalių mokyklose laikomas didžiule vertybe, o mokinio nušalinimas nuo pamokų – didžiausia bausmė. Lietuvos mokyklose lankomumas ir vėlavimas dar neišspręsta problema, ypač 9–10 klasėse. Praleistų be pateisinamos priežasties pamokų dalis mokyklose svyruoja nuo 1 iki 44 proc. Lankomumo, vėlavimo į pamokas problema ypač aktuali mokykloms, kurių socialinis, ekonominis, kultūrinis kontekstas yra nepalankus. Koreguoti mokymosi spragas ne tik brangiai kainuoja valstybei, bet kartais ir pačiam žmogui tampa sunkiai įveikiama užduotimi. Jei pačiai mokyklai sudėtinga spręsti lankomumo problemas, galbūt gali savivaldybių administracijos padėti, kad kiekvienas mokinys laiku atvyktų į pamokas, atliktų namų darbus, galėtų dalyvauti neformaliojo švietimo veikloje. Manau, kad negalima mokyklos palikti vienos, ypač turint galvoje mokinius iš socialiai nesaugios aplinkos, vien tik mokyklai neužkrauti ne tik ugdymo, bet ir socialinių, materialinių, sveikatos, saugumo klausimų. Į šią veiklą būtina įtraukti ne tik pedagogus, bet ir kitas psichologines pedagogines, vaiko teisių, socialinės rūpybos tarnybas.

Praėjusiais metais įpareigojau ministeriją atsiverti, atsigręžti į mokyklą. Vienas iš būdų – viešosios konsultacijos įvairioms interesų grupėms: mokyklų direktorių pavaduotojams, savivaldybės darbuotojams. Viešosios konsultacijos buvo organizuojamos ministerijoje, regionuose, apskrityse.

Konsultacijose analizavome su mokinių pasiekimais susijusias svarbias švietimo aktualijas, ieškojome metodų mokinių pasiekimams gerinti, mokymosi pagalbos mokykloje „čia ir dabar“ veiksmingų teikimo būdų, skatinome mokyklas pasidalyti pasiteisinusia praktika mokykloje. Praėjusių mokslo metų patirtis parodė, kad viešųjų konsultacijų poreikis yra didelis. Ministerijoje organizuotose konsultacijose dalyvavo net 900 dalyvių. Mokykloms labai svarbu mokytis vienas iš kitų patirties, turėti erdvę pristatyti savo patirtis. Kviečiu savivaldybes sudaryti sąlygas mokyklų vertingoms patirtims skleisti. Juk lietuvių liaudies patarlė sako: „Savame kaime pranašu nebūsi.“

Praėjusių metų patirtis atskleidė, kad reikia plėsti konsultacijų įvairovę. Ugdymo plėtotės centre įsteigtas naujas – Mokyklų veiklos tobulinimo skyrius, kuris konsultuos aktualiausiais savivaldybių ir mokyklų suformuluotais klausimais; teiks ekspertinę (tikslintiems klausimams spręsti, pavyzdžiui, pabėgėlių, ir kt.) ir kompleksinę (savitoms problemoms, pavyzdžiui, dėl žemų mokinių pasiekimų skirtumų, atotrūkiui tarp mokyklų ir regionuose mažinti, spręsti) pagalbą. Ir tai dar ne viskas. Būtina stiprinti visų ugdymo plane numatytų mokomųjų dalykų ir veiklų kuravimą: savivaldybėms būtina turėti dalykų, temų kuratorius. Ir pačių savivaldybių kuravimas turėtų būti iš esmės pertvarkytas ir sustiprintas. Esame numatę parengti tam tikrus dokumentus dėl ugdymo dalykų ir tematikų kuravimo, savivaldybės kuratoriaus veiklos. Būtina gerokai sustiprinti norminių dokumentų, rekomendacijų, naujovių operatyvią sklaidą – negali būti taip, kad mokytojai dirbtų su vertės nebeturinčiomis mokymo priemonėmis ar ugdymo procesas būtų organizuojamas kaip prieš dešimt ar daugiau metų.

Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas. Nuo rugsėjo 1 d. įsigalioja naujas ugdymo turinio įgyvendinimo kryptį brėžiantis dokumentas – *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas*. Aprašo nuostatų įgyvendinimas ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose orientuos personalizavimo kryptimi, grindžiama sąveikos ir dialogo kultūra. Keičiantis ugdymo turinio įgyvendinimui numatoma atnaujinti bendrąsias programas, aiškiai aprašyti ugdymo(si) rezultatus – tai sudarys prielaidas mokytojui saugiau jaustis pamokoje. Aprašas įpareigoja keisti nuostatas, susijusias su mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimu. Tai ateinančių mokslo metų darbai.

Lietuvių kalbos ir literatūros programa. Džiaugiuosi, kad pirmą kartą per nepriklausomybės laikotarpį parengtos ir patvirtintos naujos lietuvių kalbos ir literatūros 1–10 klasių programos. Pagal jas pradės nuosekliai mokytis visi Lietuvos pagrindinio ugdymo programos mokiniai. Programos parengtos, atsižvelgiant į nacionalinius ir tarptautinius tyrimus, kurie rodo, kad mokinių skaitymo ir raštingumo gebėjimai nėra pakankami. Mokymosi kalbos kompetencijos yra svarbiausios kompetencijos, siekiant užkirsti kelią žemiems pasiekimams ir kartu užtikrinti teisingumą ir ugdymo kokybę, nes kalba perteikiamas ir kuriamas visų mokomųjų dalykų turinys. Programų parengimas – labai svarbu, bet dar svarbiau – jų įgyvendinimas. Pasirengimui dirbti su naujomis programomis skyrėme daug dėmesio ir laiko. Turiu pripažinti, kad nauji vadovėliai nespėjo su naujai patvirtintomis programomis, jie jau pakeliui, taip pat rengiamos ir naujos mokymo priemonės, metodinės rekomendacijos. Prašau sutelkti pastangas ir sklandžiai šią labai svarbią programą įgyvendinti.

Geros mokyklos koncepcija. Geros mokyklos koncepcija, kurią patvirtinau, užpildė spragą – greta strateginių švietimo sistemos dokumentų dabar turime mokyklos raidos orientyrą, apibrėžiantį, kokie mokyklos bruožai laikomi vertingais ir pageidaujamais šalyje, ir skatinantį mokyklų bendruomenių kūrybingumą, ilgalaikes įvairių mokyklų tobulinimo iniciatyvas. Dokumente įtvirtintos nuostatos, kad mokykla yra ne vien mokomieji dalykai, o santykiai, puoselėjantys bendradarbiavimą, atvirumą, pasitikėjimą – per tai pasiekama mokinio asmenybės ūgtis ir branda. Todėl reikia nemažai politinės ir vadybinės išminties, išradingumo ir konkrečių

planų, kad visa tai neliktų dar vienu neveikiančiu dokumentu, galbūt gerai įvertintu tarptautinių ekspertų, o mokyklos gyvenime nieko nepakeisiančiu. Taip pat suteikiamas konceptualus pagrindas mokyklų veiklos kokybei vertinti ir įsivertinti. Remiantis koncepcija atnaujinti įsivertinimo rodikliai ir įsivertinimo metodika, kurią mokyklos gali taikyti vertindamos ir tobulindamos savo veiklą, jos kokybę.

Pilietinis ir tautinis ugdymas. Tęsime pilietinio ir tautinio ugdymo darbus, medijų raštingumo projektą, mokyklas centralizuotai aprūpinsime pilietiniam ugdymui svarbiomis priemonėmis, organizuosime stovyklas (pavyzdžiui, šaulių) mokiniams. Pilietinio ir tautinio ugdymo 2016–2020 metų tarpinstituciniame veiksmų plane numatyta atnaujinti pilietinio ir tautinio ugdymo turinį ir priemonių bazę.

Skaitymas ir rašymas mokant visų dalykų. Vakarų ekspertai teikia rekomendacijų šalims, kaip gerinti skaitymą ir rašymą per visų dalykų mokymą. Kalba perduodamas ir suvokiamas visų mokomųjų dalykų turinys turi didelės įtakos dalyko mokymosi pasiekimams.

Neretai teigiame, kad tai – pradinių klasių mokytojo, dar galbūt lituanisto kompetencija. Tyrimai rodo ką kita – neretai vaikas neįveikia matematikos ar fizikos užduoties, nes nesupranta dalykinio teksto, jo reikšmių, nėra įpratęs permąstyti, įvertinti, ką kas reiškia, ir taip smunka jo motyvacija, pasitikėjimas, noras mokytis, o galiausiai ir rezultatai. Tik supratę, kad skaitymo ir rašymo gebėjimų ugdymas padeda pasiekti kiekvieno mokinio dalyko geresnius rezultatus, galėsime susitelkti ir užtikrinti visų veiklų ir priemonių dermę. Pratinkime vaikus lankytis mokyklos ir viešosiose bibliotekose, mokyklas – organizuoti skaitymo projektus, kurti edukacines erdves, tylos, ramybės vietas, leidžiančias vaikui vienam ar kartu su draugais mokytis. Tai gali sukelti stiprų proveržį siekiant geresnių mokymosi rezultatų.

Rengiamas skaitymo ir rašymo per visus dalykus priemonių planas. Jame turės būti ir ugdymo turinio, ir mokytojų kvalifikacijos, ir paramos mokykloms dėmenys. Telksime savivaldybes, švietimo ir akademinę bendruomenę, tėvus, nevyriausybinės organizacijas skaitymo ir rašymo kompetencijoms ugdyti per visų dalykų pamokas.

Mokymosi krūvis. Nors mūsų mokiniai ir jų tėvai dažnai išreiškia nepasitenkinimą dėl didelio mokinių mokymosi krūvio, tačiau *Eurydice* duomenų bazė ir tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad Lietuvoje nei mokslo metai, nei savaitinis, nei dienos pamokų skaičius nėra išsiskiriantys savo trukme. Bet namų darbams atlikti mokiniai skiria gana daug laiko. Negalima neorganizuotų pamokų sąskaita mokymosi krūvį perkelti į mokinių namų darbus.

Mokymosi krūvis turi būti nuolat stebimas. Gerai, kad mokyklos yra nusistačiusios kontrolinių darbų rašymo ir namų darbų skyrimo tvarkas. Tačiau, pripažinkime, mokyklose dar egzistuoja kontroliniams darbams ruošimosi, pagrįsto baime, nerimu ir turinčio lemiamos reikšmės, praktika. Trūksta ugdymo diferencijavimo, individualizavimo, formuojamojo ugdymo, grįžtamojo ryšio ne tik dėl namų darbų, bet ir ugdymo procese. Mokinys pats turėtų kelti savo mokymosi uždavinius ir, orientuodamasis į pedagogo, klasės draugo rekomendacijas, planuoti ir koreguoti savo mokymąsi, stebėti savo pažangą ir siekti aukštesnių rezultatų. Jei tokios praktikos mokyklose būtų daugiau, labiau priartėtų prie mokymosi visą gyvenimą paradigmos, taip būtų realiai tvarkomas individualus, į mokinį orientuotas mokymo krūvis, labiau susietas su kiekvieno mokinio gebėjimais ir poreikiais. Mokyklos, sudarydamos sutartis su mokinių tėvais, turėtų detalčiau aptarti mokinių lūkesčius ir mokyklos galimybes.

Pasiekimų vertinimas. Didžiulė spręstina ir įsisenėjusi, rezonanso sulaukusi problema – mokinių pasiekimų vertinimas. Mokinio mokymosi pasiekimų vertinimas – tai ne tik baigiamieji egzaminai ir standartizuoti testai, bet ir vertinimas procese, vertinimas, kurio pagrindinis tikslas – padėti visapusiškai ugdytis asmenybei.

Kur kas daugiau nei trimestro pažymių palyginimas yra ketinamas įgyvendinti individualios mokymosi pažangos vertinimas, grįstas formuojamojo vertinimo principais. Formuojamasis vertinimas, jei vykdomas nuolatos ir sistemingai, įvairių tyrimų ir mokslininkų duomenimis, tiesiogiai susijęs su geresniais mokinių pasiekimais. Tai mokinio mokymosi

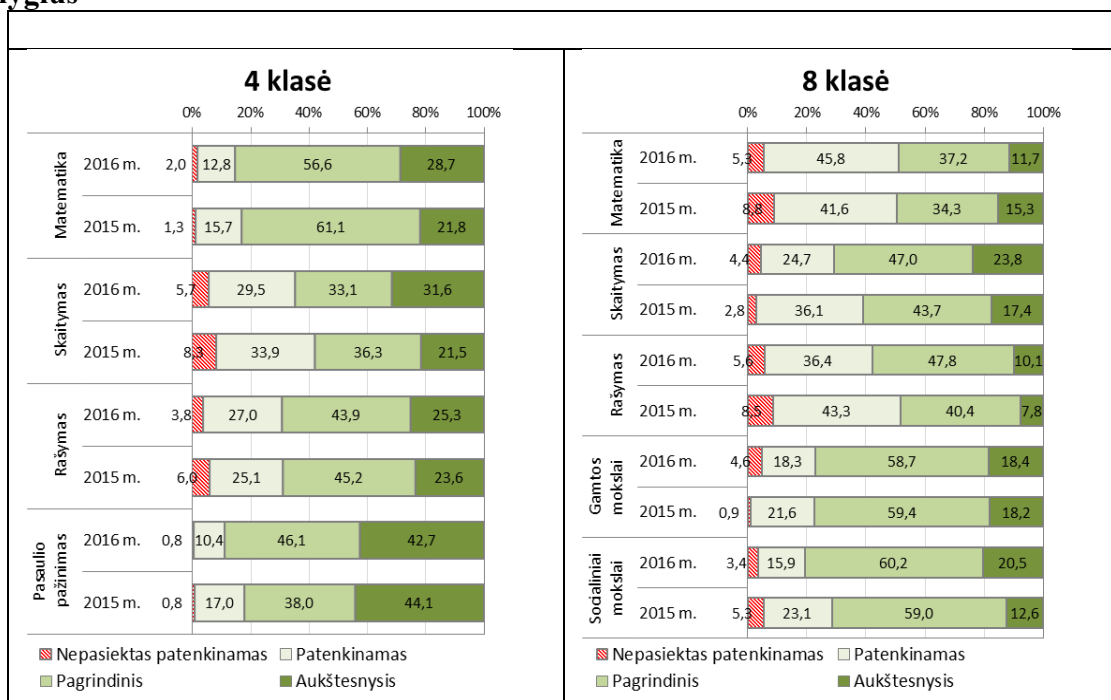
stebėjimas, individualus mokinio mokymosi stiprybių išryškinimas ir probleminių vietų nustatymas, pagalba jas įveikiant ir ugdymo turinio pritaikymas.

Lietuvoje jau yra gerų pavyzdžių: kai kuriose mokyklose rengiamos individualios mokinių pažangos ataskaitos; patys mokiniai mokomi nustatyti savo pasiekimus, kelti tolesnio mokymosi tikslus. Džiaugiuosi, kad iš tokių mokyklų, kaip Šiaulių Salduvės progimnazijos, individualios pažangos stebėjimo, koregavimo patirties mokosi kitos mokyklos. Tačiau šiuo metu mokyklose pernelyg daug kitokios praktikos – per daug dėmesio susitelkta į egzaminus ir formalų testavimą. Padėtį dar labiau sunkina neteisingas standartizuotų testų, nekorektiškas vertinimo rezultatų naudojimas, reitingai, iškreipiantys tikrąjį mokyklų darbą. Ministerija, Nacionalinis egzaminų centras turi iš esmės peržiūrėti dokumentus, reglamentuojančius mokinių pasiekimų vertinimo ir vertinimo rezultatų naudojimą. Praverstų ir savivaldybių švietimo padalinių, mokyklų, tėvų ir mokinių konstruktyvi talka, pasiūlymai.

Standartizuoti testai. Visi žinome, kad pastaruoju metu itin išpopuliarėjo standartizuoti testai. Tai ir džiugina (mokyklos nori būti informuotos apie mokyklos mokymo būklę), bet kartu kelia ir nerimą (nepagrįstai absoliutinama testų vertė, netinkamai naudojami duomenys).

Nuoširdžiai džiaugiuosi, kad šalies ketvirtokų ir aštuntokų pasiekimai testuojamose srityse per vienerius metus pagerėjo, kad sumažėjo patenkinamo pasiekimų lygio nepasiekusių mokinių procentinė dalis ir padidėjo aukštesnį pasiekimų lygį pasiekusių mokinių procentinė dalis.

1 diagrama. Standartizuotais testais nustatytas mokinių pasiskirstymas pagal pasiekimų lygius

Kai kuriais atvejais standartizuoti testai naudojami ne pagal paskirtį, jais gąsdinami mokiniai, tėvai ir mokytojai. Antai girdžiu besikalbančias jaunas ponias: „Mano vaikas laiko egzaminus. Kas bus, jei neišlaikys!? Nepriims į penktą klasę.“ Iš kur ir kodėl kyla tokie gandai? Visokie matavimai, standartizuoti testai skirti vien tam, kad kryptingai mokytumė ir mokytumėmės.

Planuojame nuosekliai plėsti ir tobulinti testavimo duomenų analizes savivaldybėms, mokykloms ir šeimoms ir šiose analizėse teikti daugiau rekomendacijų, kaip gerinti mokyklų darbą ir mokinių mokymąsi. Taip pat planuojame nuosekliai pereiti prie kompiuterinio testavimo.

Brandos darbas. Nuosekliai dirbame ruošdamiesi įvesti 2017–2018 m. m. brandos darbą, kuris teikia daugiau galimybių mokymuisi ir pravers kaip įrankis mokinių kompetencijoms pamatuoti. Brandos darbas brėžia naują kryptį matuojant mokinių pasiekimus. Tai sudarytų prielaidas atsiskleisti įvairesniems mokinių gebėjimams, kurių negalima patikrinti egzaminu.

Jau parengta metodinė medžiaga, organizuojami mokymai. Savivaldybė turėtų paskatinti mokyklų bendruomenes įsitraukti į praktinę tiriamąją veiklą. Tikiu pedagogų padorumu, kad organizuojant brandos darbą bus išlaikytas skaidrumas.

Tenka apgailestauti, kad aukštosios mokyklos sunkiai įsileidžia brandos darbą kaip naują mokinių kompetencijų vertinimo įrankį. 2018 metų geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilės sudarymo tvarkos apraše numatyta 0,25 balo už brandos darbą.

Brandos egzaminai. Girdime įvairiausių nuomonių apie valstybinius brandos egzaminus. Žmonėms užkliūva jų nelankstumas, per didelė orientacija į žinias, lemiamas svoris stojant į aukštąją mokyklą, koncentravimasis ugdymo etapo pabaigoje, birželio mėnesį, klaidos užduotyse (nusikalstama vaikui, jei egzamino užduotis prasilenkia su ugdymo programa). Suprantu, kad egzaminai yra jautri, su jaunuolio ar jaunuolės ateitimi susijusi tema. Todėl tokių veiklų organizavimas turi būti labai skaidrus, aiškus ir suprantamas visoms interesų grupėms.

Numatyta pertvarkyti koncentruotą egzaminų sistemą sukuriant darnią įvairių ugdymo(si) rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemą, fiksuojančią visą gyvenimą augančią žmogaus patirtį, pripažįstančią visapusišką asmenybės brandą. Priimti sprendimai koreguoti valstybinių brandos egzaminų vertintojų funkcijas, didinti vertintojų atsakomybę. Pavyzdžiui, jei kandidato įvertinimas keičiasi daugiau kaip 5 proc., tokie vertintojai kitais metais negalės vertinti valstybinių brandos kandidatų darbų. Vėl vertinti galės tik per mokymus įrodę savo pagerėjusią egzaminų užduočių vertinimo kompetenciją. Atliekama kiekvieno dalyko vertintojų darbo kokybinė analizė. Vertintojai, kurie 2017 metais bus kviečiami vertinti kandidatų darbų, turės atlikti mokomąsias užduotis.

Nacionalinis egzaminų centras, įvertinęs šių metų situaciją dėl standartizuotų testų, jiems rengti taikys tas pačias kokybės užtikrinimo procedūras kaip ir brandos egzaminams. Į standartizuotų testų užduočių rengimo procesą bus įtraukti ne tik rengėjai mokslininkai, mokytojai, bet ir recenzantai, gimtųjų kalbų redaktoriai.

Mokyklos veiklos vertinimas. Veiklos kokybės netolygumus labiau lemia profesionalai, o vien ne socialinis, ekonominis, kultūrinis kontekstas. (Mokyklos socialinis kontekstas (nemokamai maitinamų mokinių skaičius) beveik neturi įtakos pamokų kokybei: tose mokyklose, kuriose nemokamai maitinama iki 24 procentų mokinių, 40 proc. stebėtų pamokų yra įvertinta žemiau negu 2,5 balo; o mokyklose, kuriose nemokamai maitinama 60–100 proc. mokinių – žemiau nei 2,5 balo įvertinta 65 proc. stebėtų pamokų).

Planuojama 151 bendrojo ugdymo mokykloje atlikti išorinį vertinimą, nurodant mokykloms stipriąsias ir tobulintinas jų veiklos puses. Ugdymo plėtotės centre pradeda veikti naujas mokyklų veiklos tobulinimo skyrius. Pagrindinė veiklos kryptis – pagalba mokykloms po išorinio vertinimo, taip užtikrinant išorinio vertinimo tęstinumą. Gerinant mokinių mokymosi pasiekimus ketinama stiprinti mokyklų naudojimąsi IQES sistema: mokyti naudotis individualiu grįžtamuoju ryšiu iš mokinių ir skatinti mokyklose kolegialų grįžtamąjį ryšį, kad mokytojai galėtų labai tiksliai mokytis.

Numatoma susieti mokyklų vadovų praktinės veiklos vertinimą kartu su mokyklos išoriniu vertinimu, kad sumažintume mokyklos veiklą prižiūrinčių asmenų apsilankymo dažnumą ir veiksmingiau būtų naudojamos vertinimo lėšos.

Skatinsime mokyklas ir savivaldybes, asociacijas įsitraukti į tarptautinius ir nacionalinius projektus siekdami įgyvendinti naujoves ir inovacijas švietimo srityje, pasidalyti vertinga praktika ir patirtimi. Tęsime sisteminę paramą mokyklų veiklai gerinti, įdiegdami duomenimis grįstą vadybą, stiprindami švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną. Atnaujinsime mokyklų veiklos kokybės išorinio

vertinimo aprašą, toliau telksime specialistų ir ekspertų kompetencijas konsultuojant mokyklas po išorinių vertinimų, tęsime mokyklų pažangos skatinimo projektus, siekdami sumažinti mokinių pasiekimų skirtumus tarp atskirų mokyklų ar savivaldybių.

Mokymosi pagalbos teikimas. Bendruosiuose ugdymo planuose numatyta įvairių galimybių, kaip padėti mokiniui pasiekti geresnius mokymosi rezultatus. Tačiau dalis mokyklų iki šiol neskiria valandų mokinio ugdymo poreikiams tenkinti: 1–4 klasėse – 12 proc. mokyklų, 5–8 klasėse – 9 proc., 9–10 klasėse – 6 proc. mokyklų. Gaila, kad mokyklose retai skiriama valandų teikti pagalbą namų darbams ruošti. Mokyklų, kuriose dėl lėšų stokos neskirta valandų mokinių konsultacijoms, vadovai teigia, kad konsultacijos vyksta individualiai, mokiniui ar mokinių grupei susitarus su mokytoju, tačiau už tai mokytojui nėra mokama (abejoju, kad mokytojai gali ilgai ir veiksmingai taip konsultuoti mokinius). Kai kuriose mokyklose pagalbą jaunesniems mokiniams ar klasės draugams teikia patys mokiniai. Dar mažai savanorystės padedant mokytis: mokinsys – mokiniui, tėvai – mokiniui. Nustatyta, kad švietimo pagalba dažniausiai teikiama turintiems mokymosi sunkumų mokiniams, gabūs mokiniai pagalbos sulaukia rečiau. Be mokymosi pagalbos neturi būti paliktas nė vienas vaikas, jeigu ji jam reikalinga. Savivaldybės švietimo padalinys kartu su mokykla turėtų analizuoti, kaip veiksmingai panaudojamos ugdymo poreikiams tenkinti ir mokymosi pagalbai skirtos pamokos. Ir priimti atitinkamus sprendimus, kad pamokos nebūtų skiriamos tik mokytojų darbo krūviui sudaryti, jos turėtų duoti tikros naudos vaikui.

Mokinių įtraukimas į neformalųjį vaikų švietimą. Beveik visose mokyklose daugiau nei pusė mokinių dalyvauja mokyklos organizuojamose neformaliojo vaikų švietimo veiklose. Mokiniams siūlomos įvairios veiklos: sporto, meno, turizmo, ekologinė, komunikacijos ir kt. Padėtis regionuose yra labai įvairi: dalyvaujančiųjų dalis yra nuo 44 iki 90 proc. Galima teigti, kad pasiektas vienas iš *Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos* siekinių – neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis 2017 m. turi pasiekti 60 proc. Matyti aiškus augimas, tačiau sustoti dar negalime: jokioje neformaliojo vaikų švietimo veikloje nedalyvaujančių mokinių dalis mokyklose yra nuo 3 iki 41 proc.

Toliau tęsiamas neformaliojo švietimo krepšelio finansavimas. Nuo sausio 1 d. supaprastinus krepšelio finansavimo metodiką dešimtadaliu išaugo teikėjų ir siūlomų programų skaičius. Neformaliojo švietimo krepšeliu naudojasi 73 tūkst. mokinių, tai 15 tūkst. daugiau nei 2015 m. (58 tūkst.). Vaikų vasaros edukacijos veikloms 2016 m. skirta 300 000 Eur ES lėšų.

Parengtas ir patvirtintas Gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos centro veiklos aprašas (STEAM atviros prieigos centrų), pagal kurį bus sukurti atviros prieigos centrai dešimtyje Lietuvos regionų mokinių neformaliojo ir formaliojo švietimo veikloms įgyvendinti, brandos darbui pasirengti. Jau pasirašiau pirmąją sutartį dėl tokio atviros prieigos centro įsteigimo Alytuje.

Mokymo plaukti programai 2016 m. buvo skirta 174 tūkst. Eur. Numatyta, kad plaukti mokysis 4 200 2–3 klasių mokinių.

Susitarta, kad nuo 2018 m. sudarant stojančiųjų į aukštąsias mokyklas geriausiųjų eilę bus įskaitomas ir dalyvavimas ilgalaikėje (ne trumpesnėje nei 3 mėnesių) jaunimo savanoriškoje (nacionalinėje arba tarptautinėje) veikloje, pridedant prie konkursinio balo (brandos egzaminų, metinių įvertinimų ir kt. pasiekimų) 0,25 balo mokiniui. Šis sprendimas priimtas remiantis tuo, kad jaunų žmonių įsitraukimas į savanorišką veiklą sudaro jiems sąlygas ugdytis pilietiškumą, didinti visuomeninį aktyvumą, be to, dalyvaudami šioje veikloje jie įgyja ar patobulina dalykų (pavyzdžiui, dalyvaudami tarptautinėje savanoriškoje veikloje geriau išmoksta užsienio kalbų), asmenines, socialines ir kitas kompetencijas, kurios papildo asmens pasiekimus, patvirtintus brandos atestatu ar kitu stojant įskaitomu dokumentu. Tyrimai rodo, kad asmenys, dalyvavę savanoriškoje veikloje, tinkamiau pasirenka studijas, profesiją, lengviau ir greičiau integruojasi į darbo rinką ir kt.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas ir švietimo pagalba. Visi žinome, kaip svarbu, kad kiekvienas mokinsys, ar jis gamtos apdovanotas išskirtiniais gebėjimais, ar turintis negalią, ar patiriantis socialinių sunkumų, turėtų galimybę kiekvienoje

mokykloje siekti kuo aukštesnių asmeninių mokymosi pasiekimų, iškart gautų reikiamą pagalbą mokymosi sunkumams įveikti. Ratifikuodami tarptautinius teisės aktus (*Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija ir jos fakultatyvusis protokolai*, 2010 m.) ir priimdami nacionalinius strateginius dokumentus (*Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, trečiasis tikslas), esame apsisprendę ir pasiryžę eiti įtraukiojo (inkliuzinio) ugdymo keliu. Būtina atlikti specialiųjų mokyklų teikiamo ugdymo vertinimą *Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų* įgyvendinimo aspektu.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje esame įsipareigoję mažinti vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose, skaičių. Deja, kelia nerimą tai, kad kai kuriose specialiosiose mokyklose matyti priešinga tendencija – vaikų skaičiaus didėjimas. Viena vertus, galime pasidžiaugti, kad dauguma (per 97 proc.) specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių yra ugdomi bendrosios paskirties ugdymo įstaigose. Kita vertus, įtraukiojo ugdymo kokybė nėra pasiekusi reikiamo lygio. Mūsų visų tikslas – aplinką pritaikyti vaikui, o ne vaiką pritaikyti prie aplinkos.

Pertvarkomos ne tik specialiosios mokyklos, bet ir socializacijos centrai. Parengtas naujas *Vaikų socializacijos centro veiklos modelio aprašas*. Naujoje *Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo* redakcijoje numatyta sustiprinti savivaldybių administracijų ir mokyklų vaiko gerovės komisijų vykdomas funkcijas, bus steigiami tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių etatai. Koreguojamas vaiko vidutinės priežiūros vykdymo organizavimas, dėmesį skiriant vaiko pasirengimui grįžti į bendruomenę.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas kompleksiškai teikiant švietimo pagalbą, socialines, sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir jų šeimoms turi apimti vaikus ne tik nuo gimimo iki 7 metų, bet ir iki 18 metų (didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių turinčius – iki 21 metų). Tai jau įteisinta Švietimo įstatyme, todėl turime ieškoti, kaip tai įgyvendinti praktiškai.

Rodiklio būklė ir siekiniai

Metai	Būklė (proc.)	Siekinys 2017 m.	Siekinys 2022 m.
2012	1,10	0,8	0,5
2013	1,02		
2014	1,08		
2015	1,10		

Pedagoginė psichologinė pagalba turi būti teikiama kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos. Įtraukties būdu ugdomiems specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams pagalba – klasėje. Steigiami mokytojo padėjėjo etatai, konsultuojami tėvai, jiems teikiama pagalba. Būtina stiprinti pedagoginių psichologinių tarnybų vaidmenį ir funkcijas. Šios tarnybos turi būti mobilios, teikti pagalbą mokiniui ir mokytojui vietoje, mokykloje, nuolat lankytis jose, konsultuoti ir teikti konkrečią pagalbą.

Žinome, kad dalis vaikų gali prisitaikyti prie bet kokios mokyklos, bet daliai reikia padėti. Būtina rengtis autizmo spektro sutrikimų turinčių vaikų įtraukčiai į švietimo sistemą ir ugdymo organizavimui: turi būti išplėtoti ankstyvoji diagnostika, prieinama kompleksinė pagalba, parengti pedagogai, pagalbos mokiniui specialistai. Šiais mokslo metais numatoma suteikti šios srities kompetencijų pedagoginių psichologinių tarnybų darbuotojams, bendrojo ugdymo mokyklų pedagogams.

Tebeaktuali problema – emocijų ir elgesio sutrikimų turinčių vaikų ugdymas. Šių metų rudenį Kaune bus atidarytas Žeimenos skyrius. Jame ugdytis 11–18 metų mergaitės ir berniukai, kuriems diagnozuotas emocijų ir elgesio sutrikimas. Vaikai jame bus ugdomi iki dvejų metų, kol vaikas, šeima ir bendrojo ugdymo mokykla pasiruoš vaiko grįžimui ir ugdymui.

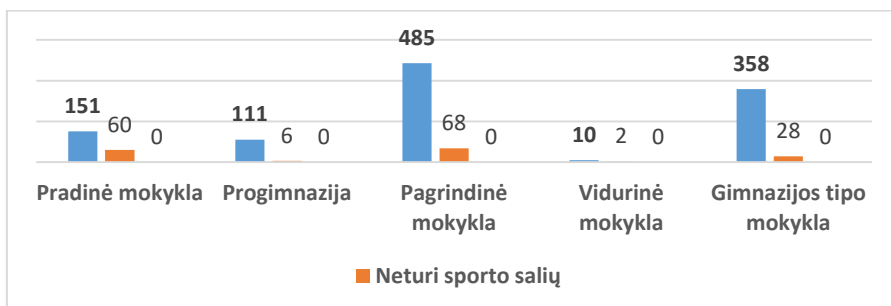
Aktualus tebėra patyčių klausimas bendrojo ugdymo mokyklose. Patyčios yra pasekmė. Priežastis – mes nesukuriame palankaus emocinio mikroklimato. Apmaudu, nors ir dedame pastangų, tačiau patyčios mokyklose klesti: kas ketvirtas vaikas patiria patyčias. Tyrimai rodo, kad mokinys, jaučiantis pasitenkinimą mokymusi, pasiekia 128 taškais daugiau, o tai atitinka daugiau nei trejus mokymosi metus. Vieno unikalaus recepto, kaip išspręsti patyčių problemą, nėra. Jas ignoruoti – nusikaltimas.

Ministerija mokykloms siūlo rinktis įgyvendinti 5 akredituotas smurto ir patyčių prevencijos programas ir 9 akredituotas prevencines programas. Į smurto ir patyčių prevencijos programų įgyvendinimą pirmiausia ketinama įtraukti tas mokyklas, kurios neįgyvendina nė vienos tokios programos. Numatoma, kad 2020 m. smurto ir patyčių prevencijos programose dalyvaus ne mažiau kaip 95 proc. mokyklų.

Taip pat šiais mokslo metais bus parengtas *Smurto ir patyčių prevencijos plėtros planas, Smurto, patyčių ir kitų prevencinių programų įgyvendinimo mokyklose stebėsenos aprašas*. Jais vadovaudamiesi turėsime patikimų duomenų apie mokyklose vykdomas prevencines programas, dalyvavimo jose mastą ir priimsime sprendimus dėl nacionalinės, savivaldybių ir mokyklų veiklos.

Mokymosi aplinka. Šalies ir tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai patvirtina mokymosi pasiekimų ir ugdymo infrastruktūros kokybės sąsajas. Šalies, savivaldos, švietimo ir mokslo strategijose numatoma, kad būtina atnaujinti švietimo ir mokslo institucijų infrastruktūrą, pritaikyti ją prie pasikeitusių mokymo ir mokymosi standartų ir poreikių. Mokyklų būklė gerėja, tačiau netolygiai ir, deja, nepakankamu tempu. Pavyzdžiui, visi Rietavo savivaldybės mokiniai mokosi suremontuotose mokyklose, o Visagino savivaldybėje mokyklų suremontuota mažiausiai (20 proc.), mokytis tokiose mokyklose gali tik 12,2 proc. mokinių. Daugiausiai lėšų remontui vienam mokiniui skirta Neringos savivaldybėje (7 364 eurai), Pagėgių savivaldybėje (5 207 eurai), mažiausiai – Visagino savivaldybėje (230 eurų). Remontui vienam mokiniui daugiausiai išleista Tauragės apskrityje (1 500 eurų), mažiausiai – Panevėžio apskrityje (750 eurų). Didžiausia suremontuotų mokyklų dalis yra Šiaulių ir Klaipėdos apskrityse (69 proc.), mažiausia – Kauno, Panevėžio, Telšių, Vilniaus apskrityse (52–53 proc.). Pagal savivaldybių dydį daugiausia mokyklų suremontuota mažosiose savivaldybėse – 69 proc. Didžiuosiuose miestuose daugiausiai mokyklų suremontuota Klaipėdos m. (77 proc.), Šiaulių m. (69 proc.) savivaldybėse, mažiausiai – Panevėžio m. (33 proc.) ir Vilniaus m. (43 proc.) savivaldybėse. 2015–2016 mokslo metais 47-ių savivaldybių 164-iose (15,7 proc.) mokyklose nėra sporto salių (2014–2015 m. m. sporto salių neturėjo 47 savivaldybių 173 mokyklos (16,4 proc.). Tai atsiliepia ir ugdymo procesui, ir mokinių sveikatai.

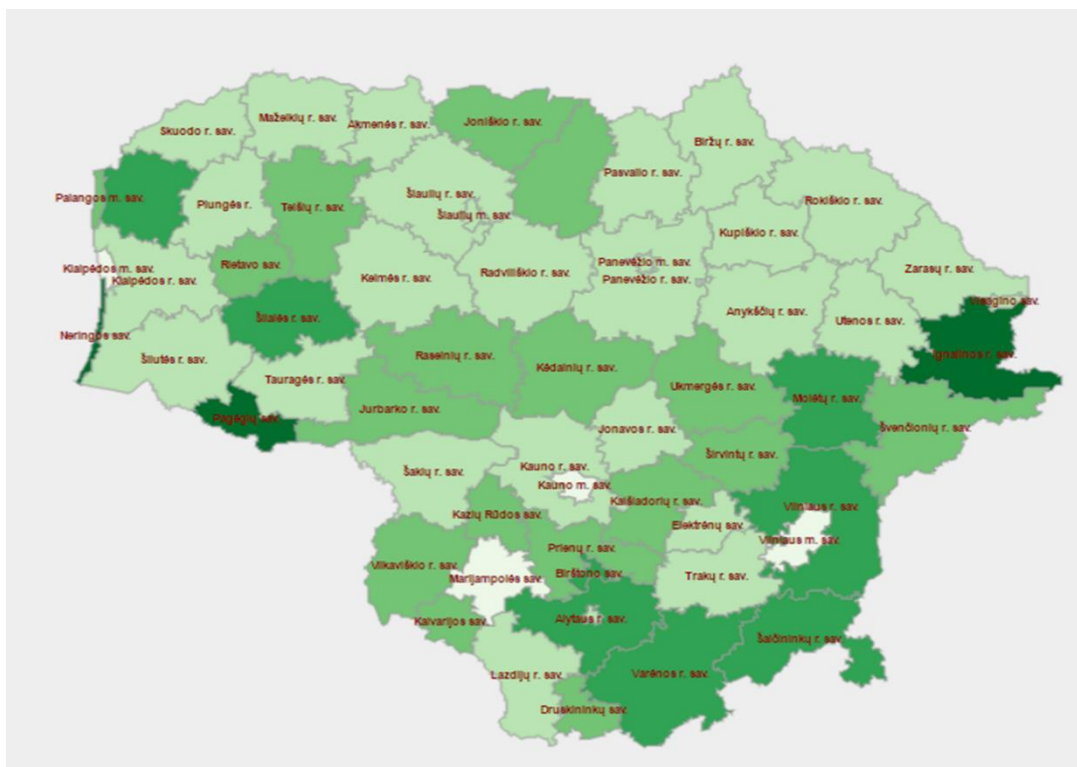
2 diagrama. Savivaldybių bendrųjų mokyklų, neturinčių sporto salių, skaičius 2015–2016 m. m.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Investicijų paskirstymas taip pat nėra tolygus. Į keleto mažesnių savivaldybių (Neringos, Pagėgių, Birštono, Kazlų Rūdos) infrastruktūrą buvo investuota palyginti daugiau. O didieji miestai atsidūrė tarp mažiausiai finansuojamų. Mokinių skaičius nėra lemiamas veiksnys pritraukiant palyginti didesnes investicijas. Savivaldybės, turinčios daug mokyklų, kuriose mokoma tautinės mažumos kalba, buvo finansuojamos geriau (Vilniaus r., Šalčininkų r.). Palyginti daugiau investuojama į pietryčių Lietuvos regioną, šiaurinė dalis finansuojama mažiau.

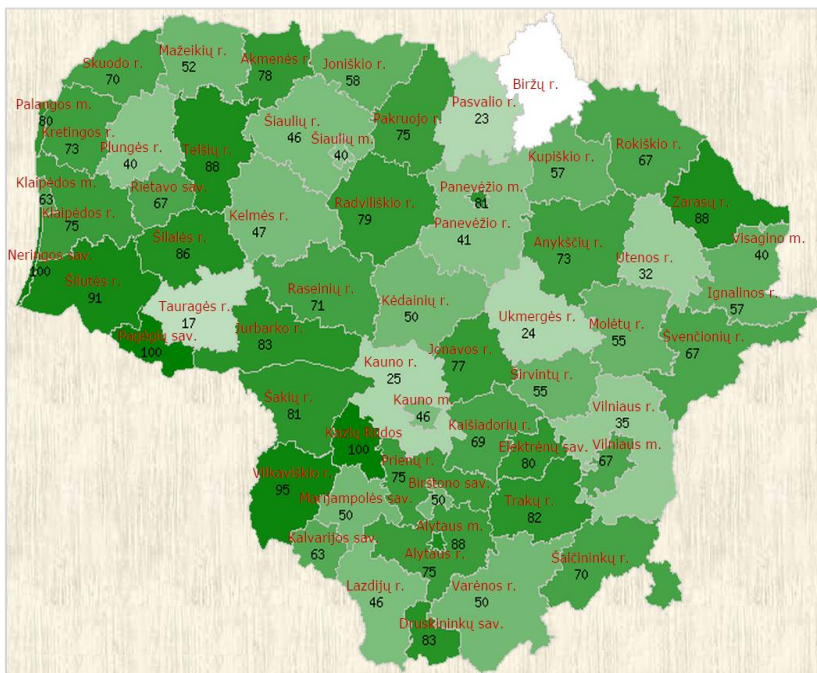
3 pav. Investicijos, tenkančios vienam mokiniui, 2000–2016 metais (tūkst. Eur)

Duomenų šaltiniai: ŠMM, ŠVIS

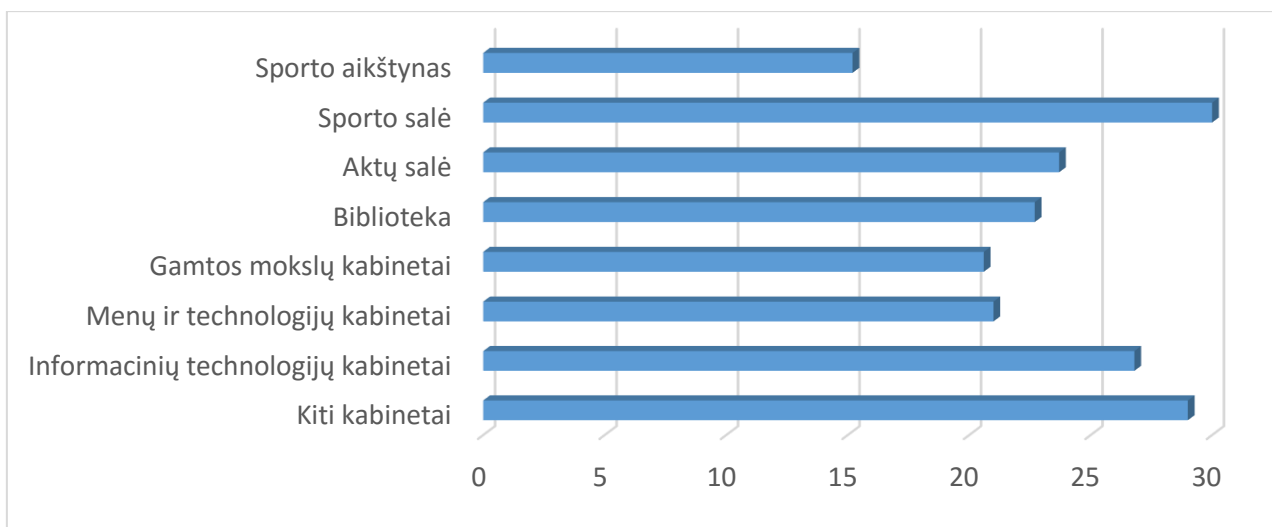
Nustatytas stiprus ryšys tarp mokiniui tenkančio investicijų dydžio ir mokyklos ploto, tenkančio vienam mokiniui. Kuo daugiau ploto tenka vienam mokiniui, tuo mokyklos yra „tuštesnės“. Mažėjant mokinių skaičiui tuštėjančiose mokyklose didėja vieno mokinio išlaikymo kaina.

4 pav. Mokyklų, kurių pastatai atnaujinami, dalis (proc.)

Dalies mokyklų pastatuose įgyvendintos energijos suvartojimą mažinančios priemonės, tačiau nemodernizuotos vidaus patalpos, mokymosi, neformaliojo vaikų švietimo ir poilsio erdvės. Pastatai, jų suplanavimas, edukacinių erdvių sprendimai neatitinka šiandieninių ugdymo proceso reikalavimų – vienodo dydžio klases ir koridorius sunkiau pritaikyti naujiems, individualiems ir moderniems ugdymo poreikiams. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad mokyklų patalpos iš esmės nėra pritaikytos fiziškai neįgaliems vaikams, nėra patalpų mokinių specialiesiems ugdymosi poreikiams tenkinti, savarankiškam darbui. Taip pat trūksta patalpų mokytojų metodiniams kabinetams ir kambariams. Pasenusios apšvietimo ir elektros instaliacijos sistemos, sanitarinės patalpos. Dėl šių priežasčių vis dar aktuali problema – įstaigos higienos pasas, todėl raginame savivaldybes modernizuojant mokyklas sutvarkyti taip, kad jos galėtų gauti tokį pasą.

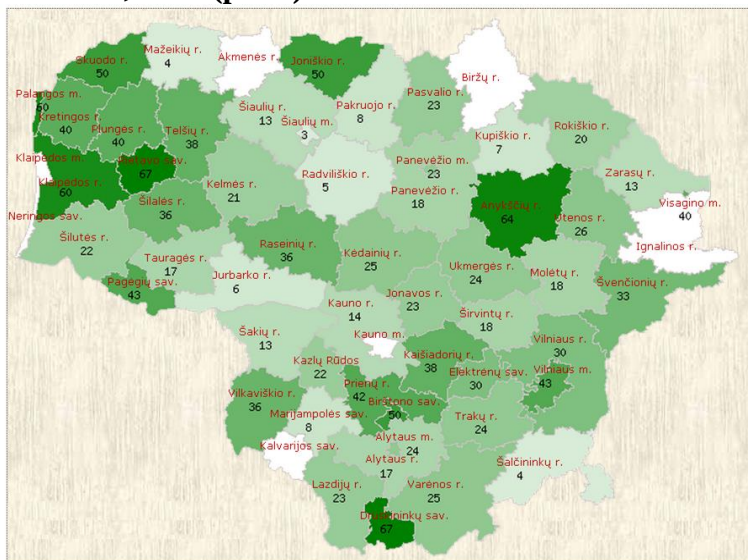
3 diagrama. Savivaldybių mokyklų, kuriose atnaujintos edukacinės erdvės, dalis

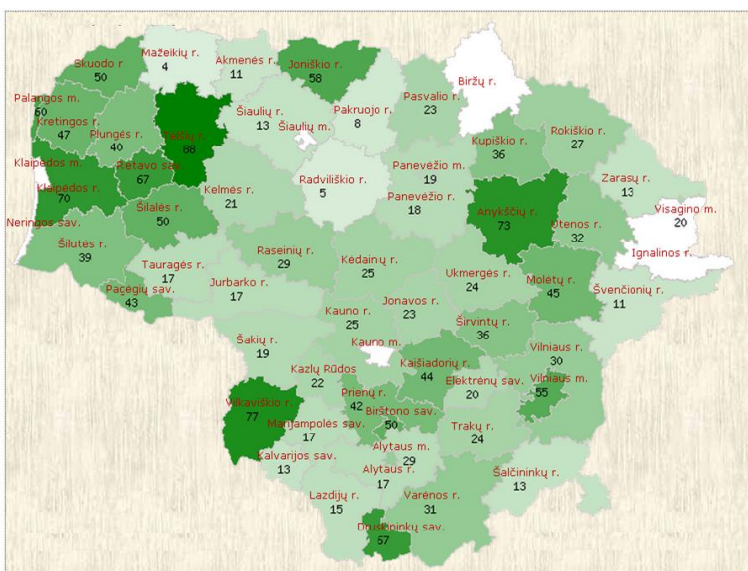
Duomenų šaltinis: Savivaldybių apklausa

Matyti, kad, nors investicijų gavo palyginti mažiau, daugiau dėmesio specializuotiems kabinetams skyrė vakariniai šalies regionai. Savivaldybių, kurių mokyklose atnaujinta daugiau kaip pusė specializuotų kabinetų, dalis svyruoja nuo 13 (gamtos mokslų, menų ir technologijų kabinetai) iki 22 (informacinių technologijų kabinetai) proc.

5 pav. Mokyklų, kuriose visiškai ar iš dalies atnaujinti (atnaujinami) gamtos mokslų kabinetai, dalis (proc.)

6 pav. Mokyklų, kuriose visiškai ar iš dalies atnaujinti informacinių technologijų kabinetai, dalis (proc.)

Map of Lithuania showing the distribution of Lithuanian speakers by municipality in 2001. The map uses a color scale from light green (low percentage) to dark green (high percentage). Dark green areas are concentrated in the north and west, particularly around Šiauliai and Telsiai. Light green areas are more prevalent in the south and east. White areas represent non-Lithuanian speaking regions.

Municipality	Percentage of Lithuanian Speakers
Palangos m.	50
Kretingos r.	27
Pilupės r.	40
Klaipėdos m.	55
Neringos sav.	22
Šilutės r.	22
Tauragės r.	17
Pagėgių sav.	29
Jurbarko r.	22
Šakių r.	19
Kazlų Rūdos m.	22
Oniūnų r.	42
Vilkaviškio r.	36
Marjampolės sav.	13
Kalvarijos sav.	13
Lazdijų r.	15
Dūkai r.	67
Mažeikių r.	60
Akmenės r.	11
Joniškio r.	58
Šiaulių r.	13
Šiaulių m.	8
Pakruojo r.	23
Pasvalio r.	23
Biržų r.	7
Kupiškio r.	20
Rokiškio r.	20
Zarasų r.	13
Visagino m.	40
Ignalinos r.	32
Svenčionių r.	33
Ukmergės r.	24
Jonavos r.	18
Sirvintų r.	18
Vilniaus r.	28
Vilniaus m.	44
Elektrėnų sav.	30
Trakų r.	29
Salcininkų r.	9
Varenos r.	38
Anykščių r.	17
Šalčininkų r.	9
Panevėžio r.	19
Panevėžio m.	18
Šventoji r.	64
Utenos r.	32
Molėtų r.	18
Kauno r.	21
Kauno m.	21
Kaščiainerių r.	31
Birštono sav.	50
Alytaus m.	29
Alytaus r.	17
Varėnos r.	38
Druskininkų sav.	67

Jau praeitais metais patvirtinau pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetus, šiemet pedagogų kvalifikacija rūpinamės dar sistemingiau – sužinojome savivaldybių poreikius ir baigiame rengti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo prioritetų įgyvendinimo priemonių planą. Turime atsižvelgti ir į Valstybės kontrolės audito išvadas. *Kvalifikacijos tobulinimo nuostatuose* (naujajame projekte), kaip ir numatyta Švietimo įstatyme, pabrėžiame tęstinį (ne mažiau kaip 40 val.) kvalifikacijos tobulinimą. Atliepiant savivaldybių ir mokyklų poreikius, esame numatę galimybes mokytojams įgyti papildomą trūkstamos specializacijos kvalifikacija.

Tačiau dėl ne itin sklandaus profesinio orientavimo (karjeros planavimo) pastaraisiais metais į profesines mokyklas ateina vis daugiau asmenų, jau įgijusių aukštąjį išsilavinimą. Ką tai rodo? Akivaizdu, kad būtina tobulinti profesinį orientavimą. Jis nėra tik ekskursijos į įmones. Tai svarbus žmogaus gyvenimo planavimo įrankis. Šiais metais sudarėme teisingas sąlygas nuo 2017 m. sausio 1 d. ugdymo karjerai sistemai veikti nuosekliai.

18

modulinių programų, kurias nuo šio rugsėjo pradedame diegti. Įdiegėme profesinio mokymo kokybės užtikrinimo elementus, pritraukėme verslą į profesinio mokymo valdymą.

Diplomuose įrašomas įgytos kvalifikacijos lygmuo, leidžiantis Lietuvos ir Europos šalių darbdaviams suvokti, kokio sudėtingumo profesinio mokymo programą asmuo yra baigęs.

Lietuva kartu su Malta pirmoji Europos Sąjungoje atliko *Pameistrystės plėtros galimybių vertinimo studiją*. Turėjome galimybę įsivertinti Lietuvos padėtį ir numatyti strategines pameistrystės įgyvendinimo kryptis.

Per artimiausią laikotarpį būtina suformuoti įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo praktiką, sutvarkyti profesinio mokymo teikėjų tinklą, atitinkantį ir nacionalinius, ir regiono ūkio šakų poreikius, pasiekti, kad sektoriniuose praktinio mokymo centruose veiktų profesinio mokymo teikėjai, verslo subjektai, mokslo institucijos.

Suaugusiųjų mokymas. Švietimo informacinių technologijų centro ir Lietuvos darbo biržos duomenimis, šalyje 346 profesinio mokymo teikėjai įgyvendina 4 071 licencijuotą darbo rinkos profesinio mokymo programą. Darbdavių konfederacijos ir regioninių jos asociacijų atstovų teigimu, didelė dalis asmenų, atėjusių į darbo rinką, yra nepakankamai įvaldžiusi šiuolaikines technologijas, neturi reikiamų kompetencijų, nepasitiki savo jėgomis. Parengtų specialistų profesinė kvalifikacija ne visada atitinka darbdavių poreikius, praktiniai įgūdžiai nėra pakankami sėkmingai įsivertinti darbo rinkoje ir pan.

Vyriausybė patvirtino Švietimo ir mokslo ministerijos parengtą naują *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 m. plėtros programą ir finansavimo metodiką*. Nustatyti principai leis plėtoti mokymosi visą gyvenimą paslaugas, pritaikyti jas asmens ir darbo rinkos poreikiams. Įvyko Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų projektų konkursas. Sulaukta beveik tris kartus daugiau paraiškų negu pernai – per 200. Iš jų atrinktiems 36 projektams skirta 290 tūkst. Eur. Kompiuterinio raštingumo pamokos senjorams, kalbų kursai, tėvų mokymai – tai tik maža dalis suaugusiųjų švietimo veiklos, kuri šiemet vyks regionuose.

Savivaldybėse pradėtas diegti suaugusiųjų švietimo koordinatorių tinklas. Regionuose vyko įvadiniai koordinatorių mokymai. Numatoma, kad koordinatoriai turės parengti regioninius neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros planus, konsultuoti vietos gyventojus dėl mokymosi galimybių.

Dalyvauta tarptautiniame Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos PIAAC tyrime. Tyrimo rezultatai rodo, kad: Lietuvoje suaugusiesiems, palyginti su kitomis šalimis, būdingas aukštesnis už vidutinį skaičiavimo gebėjimų ir vidutinis raštingumo lygiai. Mes esame viena iš dviejų tyrime dalyvavusių šalių, kuriose vyrai ir moterys pasižymi panašiais raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų lygiais. Mūsų jauni suaugusieji pasižymi aukštesniu raštingumo lygiu, palyginti su kitomis šalimis. Taigi švietimo kokybė mūsų šalyje nėra tokia prasta, kaip neretai bandoma teigti. Tačiau turime pripažinti, kad didelei daliai suaugusiųjų Lietuvoje būdingas žemas problemų sprendimo naudojantis technologijomis gebėjimų lygis. Tai – užduotis mums visiems, turime spręsti šią problemą. Be to, Lietuva yra viena iš šalių, turinčių daugiausiai darbuotojų, kurių raštingumo lygis aukštesnis, nei reikia darbui atlikti.

Investicijos. 2016 m. sėkmingai baigiama įgyvendinti Švietimo įstaigų sporto aikštynų atnaujinimo programa, per 3 metus atnaujinta 18 mokyklų sporto aikštynai. Žinoma, tai nėra daug, reikalingos naujos investicijos. Per 2017 metus numatyta parengti naują Švietimo įstaigų sporto aikštynų atnaujinimo programą, per ketverius metus numatoma atnaujinti 30 sporto aikštynų. Baigtas statyti vaikų darželis Avižienių k., Vilniaus r., įgyvendinama Valstybės investicijų programa.

Mokytojų ir švietimo darbuotojų atlyginimai. Nuo 2016 m. sausio 1 d. atlyginimai buvo padidinti visiems pedagoginiams darbuotojams. Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. atlyginimai dar bus didinami mokytojams, auklėtojams, priešmokyklinio ugdymo pedagogams, specialiesiems pedagogams, kitiems švietimo pagalbos specialistams ir, skyrus papildomų lėšų, jų minimalūs

koeficientai bus pakelti iki vidurkio. Pokytį pajus tie pedagogai, kurių algos buvo skaičiuojamos pagal mažesnę nei vidutinis koeficientą. Auklėtojams, vykdančioms ikimokyklinio ugdymo programą, ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams ne tik bus padidinti minimalūs koeficientai iki vidutinių, bet ir 3 proc. padidinti maksimalūs koeficientai.

2016 metais vadovams, pavaduotojams, skyrių vedėjams minimalūs tarnybinio atlyginimo koeficientai buvo padidinti 2 proc. (0,4–0,6 BMA) – atlyginimas jiems didėjo 14–19 eurų.

Mokytojams nuolat siauriamos tarifinio atlygio koeficientų „žirklės“ minimalią ribą artinant prie maksimalios:

- įgijusiems aukštesnįjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą iki 1995 m. – 17 proc. (1,6 BMA, 57 eurai);
- tik pradėjusiems dirbti mokytojams (įgijusiems aukštąjį išsilavinimą) – 8 proc. (0,85 BMA, 30 eurų);
- mokytojams, kuriems suteiktos kvalifikacinės kategorijos – 8 proc. (0,75–1,05 BMA, 27–37 eurai).

Mokytojų atlyginimas priklauso nuo tarifikuotų pedagoginių valandų skaičiaus. Jeigu mokytojas turi nedaug pamokų per savaitę, suprantama, ir jo algos padidėjimas bus nedidelis. Tie, kuriems anksčiau buvo nustatyti vidutiniai ir aukštesni tarifinio atlygio koeficientai, algos padidėjimo nepajus. Tiems, kuriems pedagoginis krūvis sumažėjo, koeficientų didinimas nebūtinai išlygins buvusio ir būsimo atlyginimo skirtumą.

Atkreipiu dėmesį į tai, kad atlyginimai mokytojams nebuvo didinami nuo 2009 m. Norime pritraukti jaunų mokytojų į mokyklas, bet darbo užmokesčio oriam pragyvenimui neužtikriname. Esu įsitikinusi, manau, ir jūs, kad Lietuvos mokytojas privalo uždirbti daugiau, o atlyginimas negali būti vienkartinė akcija. Pagaliau dabar jau turime parengtą ilgalaikės pedagogų atlyginimų kėlimo programos iki 2020 metų projektą, jis pateiktas Vyriausybei svarstyti. Šiai programai įgyvendinti kasmet reikės nuo kelių iki kelių dešimčių milijonų eurų – iš viso beveik 196 mln. eurų per penkerius metus.

Be kita ko, Švietimo ir mokslo ministerija yra pateikusi prašymą Finansų ministerijai skirti papildomai 1,6 mln. eurų karjeros specialistų etatams įvesti (ir mokyklose, ir savivaldybių lygmeniu). Ugdymo karjerai paslaugos būtų nuosekliai teikiamos jau pradiniam ugdyme, taip pat ir priešmokykliniame ugdyme. Įsteigus karjeros specialistų etatus savivaldybės lygmeniu galėtų būti koordinuojamas karjeros valdymo paslaugų teikimas suaugusiesiems. Būtina derinti teikiamas profesinio orientavimo paslaugas su neformaliojo švietimo veiklomis, daugiau dėmesio turėtų būti skiriama tikslinei karjeros specialistų veiklai su mokinių tėvais, stengiantis kuo labiau įtraukti juos į vaikų karjeros planavimą, užtikrinti, kad jie būtų objektyvūs savo vaikų pagalbininkai.

Finansavimo kaita. Mokinių pasiekimų netolygumui mažinti labai svarbus mokinio, mokyklos finansavimo būdas. Siekiant išlyginti „finansavimo duobes“ šiais metais buvo išbandyta eksperimentinė mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika. Pagal naują metodiką ugdymo lėšos skaičiuojamos ir skiriamos grupei pagal programos apimtį ir sudėtingumą, o kitoms mokymo reikmėms, pavyzdžiui, mokymo priemonėms, švietimo pagalbai – kiekvienam mokiniui. Tikimasi, kad tai padės išsaugoti adekvatų mokyklų finansavimą. Nežymiai sumažėjus mokinių skaičiui, o klasių komplektų skaičiui nepakitus, finansavimas mokyklai žymiai nesikeistų – taip būtų išlaikomas tolygus finansavimas ir darbo užmokesčio mokėjimas laiku. Iki 10 proc. apribojus lėšas mokyklų administravimui, ugdymo planas finansuojamas 80 proc. ir daugiau.

Sprendimas vykdyti „klasės krepšelio“ eksperimentą buvo priimtas tik praeitų metų gruodyje, dėl to viduryje mokslo metų daug ką keisti buvo sudėtinga. Tačiau eksperimente dalyvaujančios Alytaus, Telšių, Raseinių, Jonavos ir Šalčininkų rajonų savivaldybės teigiamai įvertino eksperimentinę mokymo lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką ir siūlo eksperimentą tęsti ir metodiką tobulinti 2017 metais, kad būtų galima pereiti bent vieną ne biudžetinių metų, o mokyklos gyvenimo ciklą: nuo rugsėjo 1 iki rugpjūčio 31 d. Atkreipsiu dėmesį į tai, kad

patrauklesnis finansavimo būdas (pavyzdžiui, nekonkuruojant mokykloms dėl kiekvieno vaiko) gali turėti ir neigiamų pasekmių. Mes labai atidžiai skaitome Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ekspertų formuluotas švietimo efektyvumo tyrimo išvadas ir rekomendacijas. Paspėjimas dėl „klasės krepšelio“ labai paprastas ir aiškus: orientuojantis į grupės finansavimą labai tikėtina, kad bendras vidutinis mokinių skaičius klasės komplekte dar labiau mažės, o tai tiesioginis signalas apie mažėjantį sistemos efektyvumą ekonominiu požiūriu. Todėl ypač svarbu užtikrinti, kad, komplektuojant klases pagal eksperimentinę metodiką, būtų tvirtai laikomasi teisės aktuose nustatytų principų ir reikalavimų. Švietimo ir mokslo ministerijos specialistai nuolat komunikuoja su minėtomis savivaldybėmis, jas konsultuoja, stebi padėtį ir analizuoja duomenis.

Vežiojimas. Saugus ir greitas mokinių atvežimas į mokyklą prisideda prie mokinių mokymosi pasiekimų netolygumų mažinimo ir švietimo prieinamumo didinimo. Švietimo ir mokslo ministerija parengtame *Mokinių vežimo mokykliniu autobusu tvarkos apraše* nustatė saugaus mokinių vežimo mokykliniais autobusais tvarką, įteisino galimybę vežti mokinius mokykliniais autobusais į neformaliojo švietimo įstaigas, pažintines ir kultūrines išvykas, švietimo pagalbos ir kitas įstaigas su jų ugdymu ar su socialiniais sunkumais susijusiems klausimams spręsti, vežti mokytojus į kvalifikacijos tobulinimo renginius.

2016 m. nupirkti 82 mokykliniai autobusai. Dabar jau turime 821 geltonąjį autobusą. Vis dėlto mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais poreikis tenkinamas tik trečdaliu. Jis dėl mokyklų tinklo pertvarkos, demografinių pokyčių dar didės. 2015–2016 m. m. nevežiojamų mokinių yra 7 rajonų savivaldybėse.

Mokyklų dydis. Lietuvai pavyko suvaldyti sudėtingus pokyčius bendrojo ugdymo mokyklų sistemoje: mažėjant mokinių skaičiui tolygiai ir nuosekliai optimizuoti bendrojo ugdymo mokyklų tinklą, išlaikyti aukštus švietimo prieinamumo rodiklius ir užtikrinti galimybę visiems mokiniams ugdytis geresnėmis sąlygomis.

Savivaldybių mokyklose mokinių skaičius toliau mažėja, išskyrus Klaipėdos ir Vilniaus miestų, Elektrėnų, Palangos miesto ir Kauno rajono savivaldybes. Mokinių skaičiaus mažėjimas lemia klasių komplektų skaičiaus ir mokyklų skaičiaus mažėjimą. Lietuvos bendrojo ugdymo sistemoje:

- mokinių skaičius 2004–2005 m. m. buvo 563 107, 2016–2017 m. m. – apie 328 000. Vadinasi, per 13 metų mokinių sumažėjo 42 proc.;
- bendrojo ugdymo mokyklų skaičius 2004–2005 m. m. buvo 1 634, 2015–2016 m. m. – 1 193. Vadinasi, per 12 metų bendrojo ugdymo mokyklų sumažėjo 27 proc.

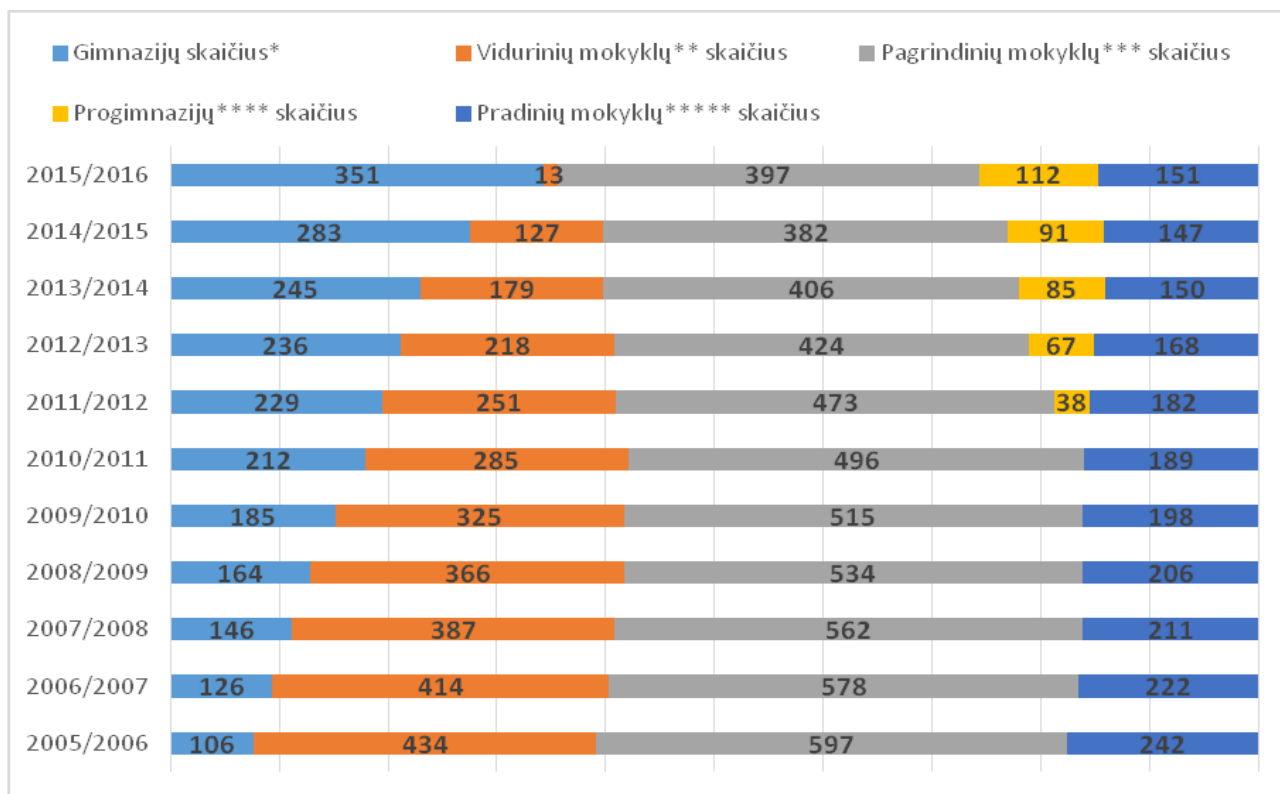
2015–2016 m. m. šalyje veikė 397 gimnazijos, iš jų apie 43 proc. sudarė gimnazijos (ar jų skyriai), kuriose buvo po vieną trečiąją (vienuoliktąją) klasę. Todėl kyla klausimas dėl jų veiklos veiksmingumo, t. y. rezultatų (kokios kokybės išsilavinimą suteikia mokiniams) ir kaštų santykio.

Vidutinis bendrojo ugdymo mokyklos dydis sumažėjo. Mokyklų ir klasių komplektų skaičius mažėjo lėčiau nei mokinių skaičius. 2014–2015 m. m. 9–12 klasėse mokinių buvo 13 proc. daugiau nei 1–4 klasėse. Šiais mokslo metais preliminarai laukiame 600 daugiau pirmokų (apie 30 tūkst., pernai į pirmas klases atėjo 29,4 tūkst.), šiek tiek mažiau abiturientų (26,8 tūkst., pernai baigė 27,5 tūkst.).

Nustatyta, kad savivaldybėse formuojamos mažesnės nei pagal Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodiką nustatyto vidutinio mokinių skaičiaus klasės. Savivaldybė gali turėti kokio nori dydžio mokyklas, jei skiria papildomai savo biudžeto lėšų tiek, kiek jų trūksta iki sumos, pagal Metodiką nustatytos vidutiniam mokinių skaičiui atitinkamos programos klasėje.

Prognozuojama, kad mokinių skaičius bendrojo ugdymo mokyklose mažės dar ketverius metus. Turime suvaldyti gana skaudžius ir sudėtingus mokytojų krūvių, įdarbinimo, išleidimo į pensiją klausimus.

4 diagrama. Mokyklų skaičiaus kaita 2004–2005 ir 2014–2015 m. m.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

* 2013 ir 2014 metais skaičiuotos šių paskirčių mokyklos: gimnazijos tipo gimnazija, gimnazijos tipo gimnazija visų amžiaus tarpsnių vaikams.

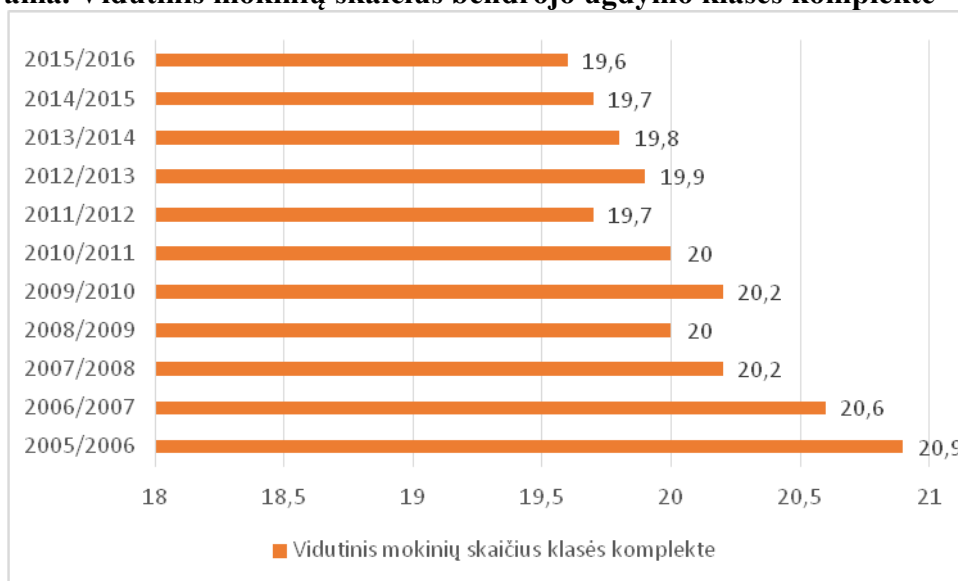
** 2013 ir 2014 metais skaičiuotos šios paskirties mokyklos: vidurinės mokyklos tipo vidurinė mokykla.

*** 2013 ir 2014 metais skaičiuotos šios paskirties mokyklos: pagrindinės mokyklos tipo pagrindinė mokykla.

**** 2013 ir 2014 metais skaičiuotos šios paskirties mokyklos: progimnazijos tipo progimnazija.

***** 2013 ir 2014 metais skaičiuotos šių paskirčių mokyklos: pradinės mokyklos tipo pradinė mokykla, pradinės mokyklos tipo mokykla-darželis.

5 diagrama. Vidutinis mokinių skaičius bendrojo ugdymo klasės komplekte

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Mokyklų pasiskirstymas šalies teritorijoje. Šalies didžiuosiuose miestuose (Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje) yra 27,7 proc. visų mokyklų, jose mokosi 41,3 proc. šalies mokinių. Mažiausiai mokyklų turi 3 savivaldybės: Neringos savivaldybėje veikia 1 mokykla, Birštono – 2, Rietavo savivaldybėje – 3 mokyklos. Per pastaruosius metus bendrųjų mokyklų skaičius nepakito 52 savivaldybėse. Mokyklų sumažėjo 7 savivaldybėse. Mokyklų skaičius didėjo tik Vilniaus mieste. Miestuose veikia 627 (56,2 proc.) mokyklos, kaimuose – 488 (43,8 proc.) mokyklos. 9 savivaldybės turi tik miesto mokyklas, kitos 51 – miesto ir kaimo. Miestuose veikia 64,8 proc. gimnazijų, 30 proc. vidurinių mokyklų, 36,9 proc. pagrindinių mokyklų, 98,2 proc. progimnazijų ir 68,9 proc. pradinė mokyklų.

Studijos. Šių metų priėmimo skaičiai dar kartą parodė, kad negalime aukštojo mokslo palikti savieigai. Mokiniam renkantis tolesnes studijas padės 2018 metų geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo tvarkos aprašas. Apraše numatyta skirti papildomų balų stojantiesiems, turintiems brandos darbo įvertinimą, atlikusiems privalomąją karo tarnybą ar baigusiems bazinius karinius mokymus, dalyvavusiems tarptautinėje ar nacionalinėje savanoriškoje veikloje. Vis dar kelia nerimą aukštųjų mokyklų požiūris į bendrojo ugdymo sistemą, kai pasikliaunama tik valstybinių brandos egzaminų rezultatais ir nelabai vertinamos kitokios mokinių kompetencijų vertinimo priemonės, kaip brandos darbas ar kt. Trūksta bendradarbiavimo tarp bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sektorių.

Priimtas *Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo įstatymas*. Įgyvendinant jo nuostatas bus atsisakyta tikslinio studijų finansavimo, numatomas tikslesnis ir racionalesnis studentų priėmimo planavimo (valstybės užsakymo) mechanizmas, didinami studentų priėmimo reikalavimai. Bus nustatomas minimalus stojamasis balas, aukštosios mokyklos galės pretenduoti į valstybės finansavimą tik jei jo laikysis. Minimalūs kriterijai galios stojantiesiems ne tik į valstybės finansuojamas, bet ir į mokamas studijų vietas. Manytina, kad studijuoti į aukštąsias mokyklas ateis labiau pasirengę ir motyvuoti studentai.

Švietimo ir mokslo ministerija taip pat nustatys studijų programų rentabilumo rodiklius, t. y. koks turėtų būti studentų ir dėstytojų skaičiaus santykis, kokie realūs studijų kaštai; įtvirtinamas lankstesnis perėjimas iš kolegijų į universitetus – profesinio bakalauro laipsnį įgijusių asmenų priėmimo į magistrantūrą sąlygas nustato patys universitetai.

Siekiant išvengti studijų programų smulkinimo, sudaryti studijuojantiesiems daugiau galimybių rinktis, teikti jiems platesnes kvalifikacijas numatoma keisti studijų programų, vykdomų

aukštesiose mokyklose, klasifikaciją, atnaujinti bendruosius studijų programų reikalavimus, pereiti nuo atskirų studijų programų prie krypčių vertinimo ir akreditavimo.

Švietimo ir mokslo ministerijos siūlymai dėl mokslo ir studijų kokybės gerinimo: stojamasis balas – ne mažesnis nei 3, tarptautiniu mastu stiprus mokslas, daugiau dėmesio pajamoms iš mokslų rezultatų komercinimo ir t. t. Numatomi reikalavimai ir kolegijoms: stojamasis balas – ne mažesnis nei 2, privalomas bendradarbiavimas su regiono darbdaviais ir t. t. Rengiama studijų akreditavimo pertvarka (pereinama nuo studijų programų prie studijų krypčių akreditavimo).

Finansavimas bus skiriamas tik studijoms, atitinkančioms kokybės ir rentabilumo, taip pat absolventų įsidarbinamumo reikalavimus. Bus nustatomas mažiausias galimas studentų skaičius studijų programoje. Valstybė su aukštosiomis mokyklomis kas trejus metus pasirašys sutartis, kurios skatins didinti studijų ir mokslinių tyrimų kokybę ir tarptautiškumą. Universitetai galės vykdyti 3 metų trukmės bakalauro studijas.

Kas svarbu?

Mokymosi aplinka, šiuolaikinės edukacinės erdvės, mokymo priemonės, įranga, investicijos, BVP dalis švietimui, pedagogų rengimo programos svarbu, tačiau mūsų šalies švietimas, jo kokybė tarptautiniame kontekste matoma ne pagal tai, o labiausiai pagal mokinių pasiekimus, kurie, deja, mūsų nedžiugina. Galima teigti, kad indėlis į švietimą nėra pakankamas, tačiau jo gerinimo mastai toli gražu nėra adekvatūs kokybei. Tikroji ugdymo kokybė pasiekama ugdymo procese, pamokoje, neformaliajame švietime. Tam mes skiriame per mažai dėmesio. Jei į tai ir toliau žiūrėsime pro pirštus, nebus sisteminių priemonių, ir toliau padėtis negerės, o greičiausiai blogės. Kokios sisteminės priemonės reikalingos? Savivaldybių švietimo skyrių, švietimo centrų darbo esmė – gerinti mokinių pasiekimus. Pirmiausia savivaldybės administratoriai turi kelti reikšmingus tikslus mokyklų vadovams, kad per vienerius mokslo metus mokyklos pasiektų kur kas geresnius mokinių pasiekimus ir mažėtų atotrūkis tarp tos pačios savivaldybės mokyklų (toks mokyklų atotrūkis, kaip Vilniaus, kelia daug rūpesčių). Nesidangstykite Savivaldos įstatymu, stengdamiesi perkelti atsakomybę vieni kitiems. Už švietimą, jo rezultatus esame atsakingi visi. Todėl turi atsirasti savivaldybių sutartys su kiekviena mokykla – kiekviena iš šalių turi įsipareigoti ir prisiimti atsakomybę, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos ir pasiekta mokinių mokymosi pažanga. Tokias sutartis ministerija iš pradžių numato sudaryti su savivaldybėmis. Su Kupiškio savivaldybe galėčiau pasirašyti kad ir rytoj, nes ministerija ir Švietimo mainų paramos fondas kartu su šia savivaldybe ir 5 jos mokyklomis dirba ieškodami palankiausio mokinių mokymosi algoritmo. Panaši praktika turi įsigalėti visoje Lietuvoje.

Spręsti sudėtingas problemas mokykloms turi padėti švietimo skyriai, švietimo centrai: pavyzdžiui, mokytis naudotis tyrimų duomenimis tobulinant mokyklą; įtraukti tėvus, sprendžiant mokinių mokymosi ir elgesio sunkumus; spręsti pagalbos mokiniui specialistų trūkumo, ypač mokyklų skyriuose, klausimą; padėti rasti mokytojų dirbti mažu krūviu nedidelėje mokykloje; organizuoti kelių atokesnių vietovių mažų mokyklų mokinių pažintinę veiklą; didinti neformaliojo vaikų švietimo galimybes. Naudokimės visomis ugdymo plano galimybėmis. Pavyzdžiui, ugdymo planai reglamentuoja: mokykla turi paskirti darbuotoją, atsakingą už mokinių pasiekimų gerinimą. Taigi savivaldybė turi koordinuoti asmenų, atsakingų už mokinių pasiekimus, darbą. Jei to nedarome, tikriausiai bus ir dar viena karta, negalinti pasirūpinti savimi, kurti savo šalies kultūrą, sėkmingai įsiliėti į darbo rinką.

Ir neapsiribokime tik ekonomine nauda. Dar svarbesni kultūrinis, pilietinis, saviraiškos ir asmenybės raidos dėmenys. Būti reikalingam ir laimingam tėvynėje, rasti savo pašaukimą, nebūti našta nei savo šeimai, nei bendrapiliečiams. Jei šeimoje ir mokykloje nepadedami pagrindai savarankiško, atsakingo žmogaus brandai, neįgyjamas bendrasis kognityvinis, kultūrinis, socialinis raštingumas, vėliau vargu ar pavyks greitai įveikti dideles asmenybės raidos spragas.

2016–2017 mokslo metais turime tęsti praėjusių mokslo metų darbus ir susitelkti svarbiausiems mokinių pasiekimų gerinimo ir mokyklų tarpusavio atotrūkio mažinimo darbams. Taigi svarbiausi šių mokslo metų veiklos akcentai yra šie:

- individuali kiekvieno mokinio pažanga;
- skaitymo ir rašymo gebėjimų ugdymas mokant visų dalykų;
- žemus mokymosi pasiekimus tepasiekiančių mokinių skaičiaus mažinimas ir pasiekiančiųjų aukštesnius pasiekimus skaičiaus didinimas;
- pamokos veiksmingumo didinimas;
- pamokų praleidinėjimo ir vėlavimo į pamokas mažinimas;
- visiems bendros naujos lietuvių kalbos ir literatūros programos įgyvendinimas;
- brandos darbo diegimas;
- kvalifikacijos tobulinimas ir pedagogų rengimas orientuojantis į svarbias Lietuvos švietimo sritis;
- mokyklų ir savivaldybių pažangos ataskaitų skelbimas;
- ministerijos sutarčių su savivaldybėmis, savivaldybių – su mokyklomis dėl mokinių pasiekimų gerinimo sudarymas.

Visa tai yra svarbiausios šių metų mūsų veiklos, susietos su Vyriausybės numatytais veiklos prioritetais. Jos turi, kaip teigia Franklin Covey, tapti „žiauriai svarbiais tikslais“ kiekvienam iš mūsų.

Linkiu susitelkti prasmingai, su įsipareigojimu visuomenei dirbti gerinant mokinių pasiekimus ir mažinant mokyklų tarpusavio atotrūkį.